

סדרי נביאים וכתובים

מאת

יוסף עופר

א. הקדמה

מהותה של החלוקה לסדרים בספרי הנביאים והכתובים, המצויה בכתבי-היד של בעלי המסורה, היא אחת החידות הבלתי-פתורות של המסורה. לחלוקת הסדרים בתורה יש עדויות רבות מן המדרשים ומן הפיוטים, ומהותה ברורה לכול — על פיה נוהגת הקריאה התלת-שנתית בתורה; ואילו על חלוקת הסדרים בנביאים ובכתובים ועל שימושה אין עדויות ברורות.

חוקרים רבים, הסוקרים את ענייני המסורה, אינם נותנים דעתם לנושא זה, או קובעים שימשמעות חלוקה זו אינה ברורה.¹ יש שהניחו כי תכלית סימון זה היא להציע חלוקה טכנית לקורא בעם, אך הסיבה והמטרה אינן ידועות,² ויש שסברו כי תכליתם של סדרי הנביאים היא לסמן הפטרות לפרשת השבוע שעל-פי מנהג הקריאה התלת-שנתית.³ בעיה נוספת, הקשורה בסדרי הנביאים והכתובים, היא דרך החלוקה שלהם. במקומות רבים נראה שחלוקת הסדרים איננה חלוקה עניינית של הכתובים.⁴

¹ ייבין, מבוא למסורה הטברנית⁴, ירושלים תשמ"ג, עמ' 34.

² ייבין, מבוא לפירוש ספר שמואל מסדרת 'דעת מקרא', ירושלים תשמ"א, עמ' 5. בהקדמה למהדורת קורן של התנ"ך הובאה השערה על קיום מחזור קריאה שנתי של נביאים וכתובים כימות החול. אולם השערה זו מבוססת על חישוב מתמטי בלבד, ללא הוכחות מספיקות.

³ ראה: A. Büchler, 'The triennial Reading of the Law and Prophets', *JQR* 6 (1893-94), pp. 1-73. (להלן: ביכלר), עמ' 33. ההוכחות שביכלר מביא הן רעועות ביותר, שכן כל קרבה של סימן סדר לראש ההפטרה או לסופה היא לדידו בבחינת ראייה. וראה גם: J. Mann, *The Bible as read and Preached in the Old Synagoge*, I, Cincinnati 1940, pp. 10-11. (להלן: מאן), הסבור שסימון הסדרים נוצר מעיקרו לסימון גבולות ההפטרות והורחב אחר-כך כדי לשמש חלוקה של כל נביאים וכתובים (ראה דברינו להלן, הערה 40). גם פריד (נ' פריד), 'הפטרות אלטרנטיביות בפיוטי יניי ושאר פייטנים קדומים', סיני סב [תשכ"ח], עמ' נח, הערה 143) סבור, שסימני הסדרים מורים על גבולות ההפטרות.

⁴ ראה: ביכלר, עמ' 33; ע' חכם, מבוא לספר איוב מסדרת 'דעת מקרא', ירושלים תשל"ל, עמ' 10; מ' זר-כבוד, מבוא לספר קהלת מסדרת 'דעת מקרא', ירושלים תשל"ג, עמ' 6.

החוקרים ציינו שני מאפיינים של החלוקה לסדרים: (א) סדרים רבים פותחים בפסוק שעניינו טובה או ברכה; ⁵ (ב) במקרים רבים מסומנת התחלת הסדר בפסוק שלפני התחלת עניין חדש. ⁶ שתי מגמות אלו דורשות בדיקה כמותית, כדי לקבוע מהו שיעור כל אחת מהן, ודורשות גם הסבר, שיתרץ את שתי המגמות כאחת.

ב. הסדרים בספרות המסורה

תחילה לכל דיון ראוי שנבחן אם חלוקת הסדרים, המשתקפת בכתבי-היד השונים, היא אחידה. לשם כך השווינו את ספר החילופים⁷ עם כתבי-היד א ל ק.⁸ ב-ל מצויות שתי מסורות שונות: החלוקה המסומנת בגוף המקרא (שנסמנה: לפ) ורשימות הסדרים המופיעות בסוף הנביאים ובסוף הכתובים (מסורת זו תסומן לה). שתי המסורות נבדלות זו מזו במספר מקומות.

ההבדלים בין המקורות:⁹

הספר	ס' החילופים	לה	לפ	א	ק
1. שמ"א	כ, ה	כ, ה	כ, ד	כ, ד	כ, ד
	ויאמר יהונתן		ויאמר דוד		
2. שמ"ב	ב, ז	ב, ז	ב, ז	ב, ו	ב, ז
	ועתה תחזקנה		ועתה יעש ה'		
3. מל"א	יג, כג	יג, לא	יג, לא	יג, לא	יג, לא
	ויהי אחרי אכלו	ויהי אחרי קברו			

⁵ ראה: מסכת סופרים, מהדורת יואל הכהן מילר, ליפטיא תרל"ח, עמ' 221-222, בהערה; הקדמה למהדורת קורן של התנ"ך (ללא שם המחבר); חכם (לעיל, הערה 4), עמ' 10; קיל (לעיל, הערה 2), עמ' 6. ⁶ מילר (לעיל, הערה 5) הצביע על התופעה ושיער שהדבר נובע מטעות. לאור תפוצת התופעה ויציבותה, ברור שאין להעלות על הדעת הסבר כזה. ראה גם: 'י היינמן, 'המחזור ה"תלת-שנתי" ולוח השנה', תרביץ לג (תשכ"ד), עמ' 362-368. וראה בהקדמה לתנ"ך קורן ובדברי ע' חכם במבוא לספר תהלים מסדרת 'דעת מקרא', ירושלים תשל"ט, עמ' ד.

⁷ ראוי להעלות את השאלה, מה ראה מישאל בן עוזיאל לכלול את רשימת סדרי התורה בספר שנועד למנות את החילופים (=המחלוקות) שבין שני המלמדים, אהרן בן אשר ומשה בן נפתלי. לא מצאתי שדנו בכך. אולי נערכו רשימות אלו על-פי הסדרים להקלת ההתמצאות ברשימה, גם לנוהגים על-פי המנהג החד-שנתי וגם לאלו הנוהגים על-פי המנהג התלת-שנתי (כשם שהחלוקה על-פי שני המנהגים נרשמה בכתבי-היד של בעלי המסורה).

⁸ א — כתר ארם צובה, דפוס צילום, ירושלים תשל"ו; ל — כתבי-יד לינינגרד, פירוקביץ B19a; ק — כתב-יד הנביאים מקאהיר.

⁹ א. 'ליתא' משמעו שאין בכתבי-היד סדר במקום זה או בקרבנו. 'חסר' משמעו שכתב-היד לא נשתמר במקום זה.

ב. במקומות הבאים עולה מבדיקתנו, שסימוני הפסוקים של המהדיר בספר החילופים טעונים תיקון על-פי כל שאר המסורות: 'ויהי ביום ההוא' — 'יש' כז, 'יג ולא כז, יב'; 'לכן הנה ימים באים' — 'יר' מט, ב ולא מט, יב;

הספר	ס' החילופים	לה	לפ	א	ק
4. מל"א	ט, ט	ט, ט	ט, ח	ט, ח	ט, ח
	ובשנת עשרים		וישכב אבים		
5. מל"ב	כ, ח	כ, ח	ליתא	ליתא	ליתא
	ויאמר הזקיהו				
6. יש'	יא, ב	יא, ב	יא, א	יא, א	יא, ב
	ונחה עליו		ויצא חטר		
7. יר'	יז, כו	יז, כו	ליתא	ליתא	ליתא
	ובאו מערי יהודה		(נמחק)		
8. יר'	?	?	מד, כד	מד, כ	מד, כ
	ויאמר ירמיה	ויאמר ירמיה	ויאמר ירמיה	ויאמר ירמיה	ויאמר ירמיה
			..על הגברים	..ואל כל הנשים	
9. יח'	כ, א	כ, א	כ, א	כ, ו	כ, א
	ויהי בשנה השביעית		ביום ההוא		
10. יואל	ב, כז	ב, כז	ב, כז	ב, כז	ב, כז
	וידעתם כי		ואכלתם אכול		
11.	זכ' יד, טז	זכ' יד, כא	מל' א, א	זכ' יד, כא	זכ' יד, טז
	והיה כל הנותר	והיה כל סיר	משא דבר ה'		
12. דה"ב	כ, ל	כ, ל	כ, לא	כ, ל	כ, ל
	ותשקט מלכות		וימלך יהושפט		
13. דה"ב	לה, ו	לה, ו	לה, ו	ליתא ¹⁰	
	ושחטו הפסח				
14. תה'	כט, יא	כח, ח	כט, יא	כט, יא	
	ה' עז לעמו	ה' עז למו			
15. תה'	עב, כ	עב, כ	עב, כ	בין מזמורים	עב עג
	כלו תפלות				

'אראה והנה' — 'יח' י, א ולא י, ט; 'כה אמר ה' — 'זכ' ח, כג ולא ח, ד. בתנ"ך מהדורת ברויאר, ירושלים תשל"ז-תשמ"ב, שבו סומנו הסדרים על-פי ספר החילופים, תוקנו מקומות אלו.

ג. ראוי להעיר פה על דרך סימון הסדרים בכתבי-היד. ביא ל ק אין סימן של סדר בראשי הספרים, כנראה משום שהדבר מובן מאיליו. בכתבי-יד אלו אין גם מספור של הסדרים. ב-ל נוסף מספר ליד כל סימון סדר. המספר הראשון 'א' סומן משום כך בראש הסדר השני בכל ספר. בספרים ישעיה והושע טעה המספר (הראשון) בספירתו (בישעיה סימן פעמיים 'ב'; בהושע פסח על הסדר השלישי). בספרים יהושע ושמואל ובתחילת ספר מלכים שונה מספור הפרקים מאוחר יותר בידי אדם אחר. הלה הוסיף סימן סדר בראש הספר, מנה אותו כסדר הראשון ותיקן את המספרים שאחריו.

¹⁰ הדף האחרון של דברי הימים פורסם בידי מ' בית-אריה וי' ייבין, 'דף נוסף לכתר ארם צובה', תרביץ נא (תשמ"ב), עמ' 171-176. הצילום מטושטש במקצת, אך ככל הנראה סימן הסדר אינו מצוי ב-לה, ו, ולא במקום אחר בדף זה.

הספר	ס' החילופים	לה	לפ	א
16. תה'	ק, ה כי טוב ה'	קא, א לדוד מזמור	ק, ה	ק, ה
17. איוב	לה, לה התשלח בוקים	לה, לה התרים לעב	לה, לד? התרים לעב	לה, לה
18. רות	ב, יב ישלם ה'	ב, יב	ג, יג ליני הלילה	ליתא
19. איכה	ליתא	ליתא	ג, לו לעות אדם	חסר
20. אסתר	ב, ה איש יהודי	ב, ה	ליתא	חסר
21. אסתר	ג, ח ויאמר המן למלך	ג, ח	ליתא	חסר
22. אסתר	ו, יא ויקח המן	ו, יא	ליתא	חסר
23. דני'	ו, יא ודניאל כדי ידע	ו, יא	ו, כט ודניאל הדנה	חסר
24. נחמ'	יב, כז ובחנכת חומת	יב, כז	יב, כז אלה בימי	חסר

מסקנות

א. מן המקורות שנבדקו עולה, כי מסורת הסדרים היא מסורת יציבה מאוד. אפשר לקבוע כי ביסוד כל המקורות שנבדקו מצויה מסורת אחת, שחלו בה שינויים מעטים בכתב-היד השונים. מסקנה זו אינה תקפה לגבי חמש המגילות: בחלוקת הסדרים שם מצויים שינויים רבים יחסית. לעומת זאת, בכל 206 סדרי הנביאים ו-77 סדרי הכתובים (פרט למגילות) מצויים רק 19 שינויים (11 שינויים בנביאים ו-8 בכתובים).

ב. ניתן למיין כמעט את כל השינויים כך:

1. תזווה של פסוק אחד בסימון הסדר — 11 שינויים¹¹.
 2. החלפה בין פסוקים קרובים הפותחים באותן המלים — שישה שינויים¹².
- חילוף מן הסוג הראשון אופייני למסורת הנרשמת בכתב-היד בשולי המקרא (כדוגמת לפ א ק), ואילו חילוף מן הסוג השני אופייני למסורת הבאה באמצעות רשימה של מלות הפתיחה של הפסוקים (כדוגמת ספר החילופים ו-לה).

¹¹ השינויים מסוג זה הם: 1, 2, 4, 6, 10, 11 (שתיים משלוש הדעות), 12, 15, 16, 17, 24. מספריהם: 2, 3, 8, 11 (שתיים משלוש הדעות), 14, 23.

3. שלושה שינויים (מס' 5, 7, 13) קשורים לעניין אורך הסדרים, ויידונו להלן.

רק שינוי אחד (מס' 9) אינו שייך לשלושת הסוגים שלעיל.

קרבת המסורות

א. המסורות של ספר החילופים ושל לה קרובות ביותר, והן נבדלות זו מזו רק בשלושה מקרים.

ב. מסורתו של א היא הרחוקה ביותר ממסורת ספר החילופים (ו-לה). בין מסורות אלו ניכרים 12 הבדלים.

ג. מסורות ק לפ קרובות למדי זו לזו, והן מצויות כמעמד ביניים בין מסורת א לבין מסורת ספר החילופים-לה.

ג. אורכם של הסדרים

1. האחידות באורך

נפנה עתה לשאלה המרכזית: האם חלוקת הסדרים היא חלוקת הטקסט לצורך קריאתו בהמשכים, או שסימן הסדר מורה על תחילת הפטרה או על סופה? ניתן להכריע בשאלה זו באמצעות בדיקה פשוטה של אורך הסדרים.

בבדיקה שערכנו מדדנו את אורך הסדרים על-פי מספר העמודים של כל סדר במהדורת דפוס של התנ"ך (מהדורת ברויאר). קל יותר לערוך בדיקה זו מאשר לבדוק את אורך הסדר על-פי מספר פסוקיו, ואין כל סיבה להניח שהתוצאות בדרך זו תהיינה נכונות פחות מאלו שהיו עולות מבדיקה על-פי מספר הפסוקים.¹³

האורך הממוצע של סדר בנביאים הוא 2.4 עמודים. הסטיות מאורך זה אינן גדולות. אורך הסדרים נמצא בתחום של 1.6 עד 3.6 עמ', ורק סדרים בודדים חורגים מתחום של 1.8 עד 3.0 עמ'.¹⁴

האורך הממוצע של סדר בכתובים (פרט למגילות) הוא 3.4 עמ'. אורכם של רוב הסדרים הוא 3.0 עד 4.2 עמ' (שהם 3.5 עד 4.9 עמ' בתנ"ך קורן).¹⁵

¹³ ראה למשל את הסדר העשירי בספר יהושע (יד, טו — יז, ג), שמספר פסוקיו גדול בהרבה מכל שאר סדרי יהושע. אך אורכו בעמודים ממוצע, כיוון שפסוקיו קצרים.

¹⁴ סטיית התקן היא 0.39 עמודים, כלומר 0.16 מאורך הסדר. ואלו הם הסדרים הקצרים (מספרם ניתן כאן על-פי ספר החילופים): יהושע, סדרים ד, יב; שמואל, סדר א; מלכים, סדר יט או כ (ראה דיון להלן); וסדר כג; ישעיה, סדרים ב, ו, ט; ירמיה, סדרים ג, ט — (ראה דיון להלן); טו; יחזקאל, סדר כו. זכריה, סדר ב. ואלו הסדרים הארוכים: שופטים, סדר ג; שמואל, סדר לד (האחרון); מלכים, סדר כ; ישעיה, סדר א; הושע, סדר א; זכריה, הסדר האחרון.

¹⁵ סטיית התקן היא 0.4 עמ', שהם 0.12 מאורך הסדר. בספרי אמ"ת מדדנו במהדורת קורן, בשל צורת ההדפסה השונה במהדורת ברויאר (יחס הצפיפות בין מהדורת ברויאר למהדורת קורן הוא 7:6). סדרים

עובדות אלו מביאות בהכרח לידי מסקנה, שחלוקת הסדרים היא חלוקה רצופה של הטקסט לצורך קריאתו (או לימודו) בהמשכים. אילו היו פה סימני הפטרות, שפוזרו באופן מקרי, לא היה אפשר שתיווצר אחדות שכזו באורך הסדרים.¹⁶

2. מחלוקת המסורות ואורך הסדרים

יש לציין, כי מספר שינויים בין המקורות לגבי הסדרים (שצוינו בטבלה לעיל) קשורים בשאלת אורך הסדרים.¹⁷

א. שינוי מס' 5 — בשל חלוקת הסדר במל"ב כ, ח (על-פי ספר החילופים ו-לה) נוצר לפני נקודה זו סדר חריג קצר, שאורכו 1.4 עמ'. אולי כיוונו מקורות אלו לפס' יט באותו פרק, הפותח אף הוא באותן מלות פתיחה, אולם אז יוצר סדר קצר, שאורכו 1.6 עמ', לאחר נקודת חלוקה זו. ביטול החלוקה וצירופם של שני הסדרים לאחד (כשיטת לפ א ק) יוצר סדר חריג באורכו (3.7 עמ'). אין לדעת איזו שיטה היתה השיטה המקורית, אך סביר להניח, שהחריגה באורך הסדר (למעלה או למטה) היא סיבת השינוי בין המקורות.

ב. שינוי מס' 13 — על-פי מסורת א, שאינו מסמן סדר בדה"ב לה, ו, נוצר כאן סדר ארוך במיוחד (5.2 עמ'). על-פי שאר המקורות, נוצרים כאן שני סדרים קצרים במיוחד (2.5 ו-2.7 עמ'). הממצא דומה אפוא לזה שתואר בסעיף הקודם.¹⁸

ג. שינוי מס' 7 — החלוקה בירמיה יז, כו (על-פי ספר החילופים ו-לה לפני תיקונו) יוצרת שני סדרים קצרים במיוחד, באורך של 1.0 עמ' כל אחד. איחודם לסדר אחד, כשיטת שאר המקורות, יוצרת סדר באורך ממוצע.

ד. שינוי מס' 11 — החלוקה בזכריה יד, טז (על-פי ספר החילופים ו-ק) גורמת לסדר ארוך במיוחד בסוף תרי"ע-ש. אם החלוקה היא בסוף זכריה או בתחילת מלאכי (כמו בשאר המקורות), אין אורכו של הסדר חריג.¹⁹

ה. שינוי מס' 23 — מסורת ספר החילופים — לה, המחלקת בדנ' ו, יא, יוצרת סדר קצר מאוד לפניו וסדר ארוך מאוד אחריו. מסורת זו היא ככל הנראה שיבוש של מסורת לפ, המחלקת בפס' כט באותו הפרק, הפותח אף הוא במלה 'ודניאל'.

קצרים: דבה"י סדרים כה—כו (שני האחרונים); דניאל סדר ד (ראה דיון להלן); עזרא סדר י (אחרון); משלי, סדרים ו, ז, ח (אחרונים). סדרים ארוכים: דבה"י, סדר א; דניאל סדר ה; תהילים סדר יז (ק"ט, עב — קכח, ו).
¹⁶ לשם דוגמה אפשר לבדוק את ילקוט שמעוני, שה'רמזים' פוזרו בו באופן מקרי, על-פי ההפניות ההדדיות שבתוך הילקוט (ראה: ילקוט שמעוני, ירושלים תש"ך, דברי מבוא על הילקוט ומחברו מאת בצלאל לנדוי, עמ' 12-14). בדיקה של קטע לדוגמה (ספר ויקרא, רמזים תכח—תמוז) העלתה, שהמרחקים בין רמז למשנהו נעים בין 0.3 ל-3.7 עמודים (סטיית התקן 0.84, שהם 0.87 מאורך הסדר).

¹⁷ סדר הדיון הוא על-פי העניין ולא על-פי סדר הכתובים.

¹⁸ יש להעיר על כך, שבסוף הספרים, ואולי גם בראשי הספרים, יש נטייה לחריגה מאורך הסדרים הממוצע. כך בסוף הספרים יהושע, שמואל, מלכים, תרי"ע-ש, דבה"י, עזרא, איוב ומשלי ובתחילת הספרים שמואל, ישעיה, תרי"ע-ש ודבה"י. החלוקה נקבעה, כביכול, ללא התחשבות בנקודת הסיום של הספר.
¹⁹ מסורת ספר החילופים ו-ק במקום זה מקורה כנראה בהחלפת שני הפסוקים הפותחים במלים 'זיהיה כל'.

ו. שינוי מס' 3 — גם במקום זה יש עדיפות לאחת המסורות: החלוקה במל"א יג, לא, עדיפה על החלוקה בפס' כג, היוצרת סדר קצר במקצת. מסורת ספר החילופים עומדת כאן כנגד כל שאר המסורות, וניתן להניח שהיא נובעת מהחלפת שני הפסוקים, הפותחים באותן המלים.

עצם התופעה שבמקום שמצויים סדרים חריגים באורכם (בין למעלה ובין למטה) אנו מוצאים מחלוקת בין המסורות, מחזקת את מסקנתנו, כי ניכרת מגמה לקבוע סדרים השווים בקירוב באורכם.

3. מסקנות

בדיקת אורך הסדרים מובילה למסקנה, כי ביסוד חלוקת הסדרים עומדים, ככל הנראה, שני מחזורי קריאה: האחד הוא מחזור הקריאה בנביאים, והוא בן כ-205 סדרים, והאחר הוא מחזור הקריאה בכתובים והוא בן כ-77 סדרים. מחזור זה אינו כולל את המגילות.

מסקנות אלו עולות מן השוני באורך הסדרים: סדרי הכתובים ארוכים באופן מובהק מסדרי הנביאים. על-פי אורכם השונה של סדרי המגילות, ועל סמך ריבוי השינויים בין המסורות בנוגע להן, ניתן לקבוע, שקריאת המגילות לא נכללה במחזור קריאת הכתובים.²⁰

ד. מקומות החלוקה

1. עקרונות החלוקה ושכיחותם

נבדוק עתה את שני עקרונות החלוקה שהוזכרו בהקדמה למאמר: (1) הסדר פותח בפסוק שעניינו טובה וברכה; (2) הסדר מתחיל פסוק אחד לפני תחילתו של עניין חדש.

בבדיקת כל אחד מן העקרונות יש קושי מסוים, שהרי אין מדד אובייקטיבי המגדיר פסוק של טובה וברכה. הבדיקה נערכה אפוא באופן סובייקטיבי, אולם נטינו בה 'לחומר', ולא מנינו כאן פסוקים שיכולים להיחשב רק בדוחק כפסוקי ברכה.

גם בבדיקת העיקרון השני התקשינו, שכן אין בידינו מדד ברור להגדרת תחילתו של עניין חדש, ומשום כך הבדיקה היא סובייקטיבית במקצת גם כאן. יש לציין, שבמזמורי תהילים, שחלוקתם ברורה ומוגדרת, בולט מאוד עיקרון זה: כל סדרי תהילים, פרט לשניים, פותחים בפסוק אחרון של מזמור.²¹

²⁰ כך משתמע גם ממסכת סופרים. ראה להלן.

²¹ כך גם ב'ק"ט, עב, שהרי כל אות מאותיות האלף-בית במזמור זה נחשבת כמזמור בפני עצמו, על-פי מסורת כתבי-היד. להלן נסביר את אחד החריגים בתהילים.

ואלו תוצאות הבריקה²²:
נביאים: 198 חלוקות של סדרים בתוך הספרים (להוציא ראשי הספרים).

פסוק אחרון בעניינו	פסוק שעניינו טובה וברכה	אחר
79	41	
53	25	

כתובים: 71 חלוקות סדרים בתוך הספרים.

פסוק אחרון בעניינו	פסוק שעניינו טובה וברכה	אחר
11	15	
14	31	

²² בטבלה הבאה מובאים המאפיינים של התחלות הסדרים. מספר הסדר רומז למספור המופיע בספר החילופים. הסימנים: א — פסוק אחרון בעניין; א? — ניתן לראות בפסוק זה סיום עניין; ב — פסוק שעניינו טובה או ברכה; ב? — ניתן לראות בפסוק זה עניין של טובה או ברכה.

	יה	שופ	שמי	מל'	יש'	יר'	יח'	תרי	תה'	משלי	איוב	דנ'	עזרא	דבה"י
2	ב	ב	אב	ב	ב	ב	ב	ב	א	ב	א	א?	אב?	אב
3	אב?	אב	ב	ב	ב?	ב?	—	ב	א	—	—	א	א	אב
4	אב	אב	א?ב?	א?ב?	אב	—	—	ב	אב	—	—	א	—	א
5	ב?	א	ב	אב	—	ב	—	אב	א	ב	א	א?ב?	א	אב?
6	ב	א	א?ב	אב?	אב	ב	—	ב?	אב	ב?	ב	—	א	אב
7	ב	ב	ב	אב?	ב	—	—	ב	ב	ב?	א	א	א	אב
8	ב	—	ב	אב	אב?	א	—	ב?	א	—	—	ב	ב	ב
9	—	ב	ב	ב	ב	ב	—	אב	אב	—	—	—	—	אב?
10	אב?	ב	ב	א?	אב	ב	—	א?	א	—	—	ב	א?	א?
11	ב?	א	ב	א	אב	—	—	א?ב?	—	—	—	—	—	אב?
12	א	א?ב	ב	—	ב	א?ב	ב	אב	אב?	—	—	—	—	ב?
13	א	ב	—	—	ב	א	—	א	—	אב	—	—	—	אב?
14	ב	ב?	אב	—	אב	א	—	א	אב	—	—	—	—	א
15	א	—	ב?	אב?	—	א	—	א	א	—	—	—	—	א
16	—	ב	ב	ב	ב	ב?	—	א	א	—	—	—	—	אב?
17	—	ב	ב	ב	ב	—	—	אב	—	אב	—	—	—	ב
18	—	אב	—	ב	אב	אב	—	אב?	אב	—	—	—	—	—
19	—	—	ב	אב	ב	—	—	אב	—	אב?	—	—	—	אב
20	—	אב?	ב?	אב	ב	—	—	—	ב	—	—	—	—	א
21	—	אב	ב	אב?	אב	ב	—	ב?	ב	—	—	—	—	א

מנתונים אלו עולה כי 42 אחוזים מן הסדרים פותחים בפסוק אחרון בעניין; 54 אחוזים מן הסדרים פותחים בפסוק שעניינו טובה וברכה. יצוין כי ניתן לראות בפסוקי ברכה (הגם שהדבר איננו מובהק) עוד 41 מתוך 67 הסדרים שלא נמצא בהם אף אחד משני המאפיינים, או שניתן להסביר את מקום החלוקה בדרך שתוצע להלן. רק ב-26 סדרים (שהם כ-10 אחוזים מן הסדרים) לא נמצא מאפיין ברור למקום החלוקה.

2. עקרון החזרה

המנהג המוזר, לסמן את תחילת הסדר פסוק אחד לפני סוף העניין, יובן היטב אם נקבל את ההשערה הבאה: הפסוק שבו נסתיים הסדר — הוא הפותח את קריאת הסדר הבא אחריו.²³ הסבר אפשרי למנהג כזה הוא הרצון לקשר בין הסדרים ולשזור את הקריאות העוקבות זו בזו. סימן הסדר בכתב-היד של המסורה הוא ציון מקום תחילתו של הסדר החדש. הסדר הקודם לו אינו מסתיים במקום הסימון, אלא פסוק אחד אחר-כך. גם העיקרון של פסוקי הטובה והברכה מתבאר יפה על-פי השערה זו: פסוק שעניינו טובה וברכה יפה לסיים בו את הסדר, ובה בשעה נאה גם לפתוח בו את הסדר שלאחריו.

מעתה יתהפך הגלגל: במקום לתמוה על סדר המתחיל בפסוק שלפני סוף עניין, עלינו לתמוה דווקא על סדר המסומן בתחילתו של עניין חדש, או סומן לסוף העניין — בפסוק שאינו של טובה וברכה.

נעיין לדוגמא במזמור מט בתהילים. כמו כל הסדרים בתהילים, היה עלינו לצפות, שסימן הסדר יופיע בפסוק האחרון. אולם הפסוק האחרון והפסוק שלפניו הם פסוקים של

	שמ'	מל'	יש'	יר'	יח'	דבה"י
22	ב	א	ב	—	ב	א
23	אב	אב?	אב	א	אב	אב
24	ב	א?	אב	—	ב	ב
25	ב	ב	אב	אב?	—	א
26	—	—	ב	ב	—	ב
27	ב	ב	ב	—	אב	—
28	א	א	א	ב	אב?	א?
29	א	א	א	ב?	אב	אב?
30	א?	ב	ב?	—	—	ב?
31	ב	א?ב	אב	—	—	אב?
32	אב	ב?	—	—	—	אב
33	—	אב	—	—	—	א
34	אב?	ב	—	—	—	אב?
35	—	—	—	—	—	ב

²³ השערה מעין זו העלה היינמן (לעיל, הערה 6), עמ' 368. אולם היינמן מתייחס בדבריו לסדרי התורה ולא לסדרי הנ"ך. בסדרי התורה אין למצוא אף סדר אחד המתחיל באופן מובהק בפסוק שלפני סיום העניין. אשר לנביאים וכתובים, נראה לנו, שהיה זה מנהג קבוע לחזור על פסוק אחד (ולא יותר!) בקריאה הבאה.

פורענות, ומשום כך 'נסוג' סימן הסדר עד לפס' ט, שבו מופיעות לשונות של טובה ושל ברכה. באופן דומה ניתן להצביע על עוד 14 סדרים לפחות, הפותחים בתחילת עניין משום שהפסוק שלפניהם הוא פסוק של פורענות.²⁴ הגענו להשערת עקרון החזרה מתוך חיפוש פנימי של הסבר לחלוקת הסדרים, אך דומה שניתן להביא, להוכחת עיקרון זה, שתי ראיות חיצוניות ממקומות שונים. ראיות אלו אינן הוכחות ישירות, אך ניתן למצוא בהם רמזים לעיקרון הנזכר.

3. ראייה ראשונה — ספר המנהיג

הראיה הראשונה עולה מתוך דברי רבי אברהם ברבי נתן הירחי, בעל ספר המנהיג, המנמק את הכפלת הפסוק האחרון בפסוקי דזמרה: 'ועל זה נהגו כל ישראל לכפול פסוק האחרון להראות כגומר את ההלל, שכן דרך בסיום הפרשיות' (מהדורת רפאל, 'ירושלים תשל"ח, עמ' לט). בעל ספר המנהיג מנמק בדרך זו גם את החזרה על הפסוק 'ואני תפילתי' במנחה של שבת (שם, עמ' קפה), ואת החזרה על הפסוק 'ויהי נעם' במוצאי שבת (שם, עמ' קצא). נימוק זה מובא אף לכפילת פסוקי ההלל: 'וכל פסוק הוא חשוב כפרשה בפני עצמה וכופלין אותה כמי שגומר את הסדר' (שם, עמ' רנג; ובסגנון דומה בעמ' תקא).

הסבר החזרות בתפילה אינו מענייננו כאן. לנו חשובה העובדה, שתוך חיפוש אחר נימוק למנהג הַחֲזָרָה בתפילה, השווה בעל המנהיג מנהג זה אל מנהג אחר הידוע לו, לכפול פסוק אחרון בסוף הסדר או בסוף הפרשה. קשה לדעת לאלו נסיבות כיוון בעל המנהיג. באחד מכתבי-היד של הספר מופיע נוסח שונה בהלכות תפילה: 'שכן דרך לכפול פסוק ראשון כשאדם מסדיר פרשיותיו עם הציבור שנים מקרא ואחד תרגום' (עמ' לט, על-פי כתב-יד א במהדורת רפאל). לפי נוסח זה, מדובר פה על קריאת התורה ולא על קריאת נביאים וכתובים, אולם ייתכן שמנהג ההכפלה היה משותף לשני התחומים. ניתן גם לשער, שדברי המנהיג במקורם כווננו לקריאת נביאים וכתובים דווקא, ומשפט זה, שאינו מופיע בכתבי-היד האחרים, אינו אלא פרשנות מאוחרת.

המנהג לכפול את הפסוק האחרון של הקריאה, המופיע בספר המנהיג, אינו זהה למנהג ששיעורנו בעניין קריאת סדרי הנ"ך, אולם גם אינו רחוק ממנו מרחק רב. המנהג לכפול את הפסוק האחרון של הסדר על-ידי קריאתו מחדש בפעם הבאה שבה קוראים, יכול להתפתח בנקל למנהג לכפול פסוק זה בשעת סיום קריאת הסדר. ייתכן שסייעה למעבר זה התופעה המוזרה של התחלת הקריאה במקום שאינו תחילת עניין, וכך הפך המנהג מסימן שזירה של הקריאות זו בזו — לסימן חתימה מיוחד בסוף הקריאה.

²⁴ שופ' י, א; יש' יא, א (לפי א-רלב); יר' ה, א; כו, א; מד, כ; יח' ו, א; ח, א; י, א; יד, א; כ, א; חב' א, א; זכ' יב, א; דה"ב יח, יח; נחמ"י, א. ניתן להסביר גם מקומות נוספים בדרך דומה, אך במידה פחותה של ודאות. באיוב יז, ט הוקדם הסדר בפסוק אחד, כי אחריו מופיע פסוק פורענות.

4. ראייה שנייה — מדרש קוהלת

החלוקה לסדרים משתקפת במדרש רבה לקוהלת. מגילת קוהלת מחולקת על-פי המסורה לארבעה סדרים שווים בגודלם.²⁵ מדרש קוהלת מתחלק לשלושה סדרים, וחלוקת הסדרים זהה לחלוקת המסורה, פרט לכך ששני הסדרים הראשונים נחשבים לאחד. הסדר השני שבמדרש מסומן בראשו (ז, א) במלים 'סדרא תניינא' ובסופו במלים 'סליק סדרא תניינא'. הסדר השלישי מסומן בראשו (ט, ז) במלים 'סדרא תליתאה'.²⁶

ממדרש קוהלת — ראייה יפה לעקרון החזרה. המדרש לסדר הראשון מסתיים במלים: "אשר מי יגיד לאדם וגו'" (ו, יב). אמר שלמה: אני אגיד לך מה טוב מכולן "טוב שם משמן טוב" (ז, א). המדרש לסדר הראשון מסתיים אפוא בקשר דרשני בין סופו של הסדר הנדרש לבין הפסוק הפותח את הסדר שלאחריו.

כיוצא בו גם בסוף הסדר השני: "וחלק אין להם עוד לעולם" (ט, ו) — אבל ישראל יש להם חלק ושכר טוב שנאמר "לך אכול בשמחה לחמך" (ט, ז). בדיוק כמו בסוף הסדר הראשון, מופיעה גם כאן דרשה החוזרת את הפסוק האחרון של הסדר עם הפסוק הראשון של הסדר הבא אחריו.

ה. זמן הקריאה של נביאים וכתובים על-פי חלוקת הסדרים

1. קריאת סדרי המגילות

שנינו במסכת סופרים (יד, יח):

א"ר לוי: מגלת אסתר צריך לקרותה בלילה ולשנותה ביום, שנאמר (תה' ל, יג): 'למען יזמרך כבוד' — בלילה, 'ולא ידום' — ביום. לפיכך נהגו לקרותה במוצאי שבת שתיים.

ר"מ כי החליף בכנישתא שמע קליהון דסדרא. אמר: עד מתי אתם עושין את התורה קרויות קרויות? אמרו לו: משום 'זמרך כבוד' ושבקון. ונהגו העם לומר כן, לאומרה במוצאי שבתות של אדר עד שיעברו חמשה עשר באדר. ומקרי היכי קרי? בשבת ראשונה של אדר קורין העם ביחד עד 'בלילה ההוא' (אס' ו, א) ובמוצאי שבת שנייה קורין מ'בלילה ההוא' עד 'ודובר שלום לכל זרעו'.

בשיר השירים קורין אותו בלילי ימים טובים של גליות האחרונים חציו בלילה אחד וחציו בלילה שני. רות במוצאי יום טוב הראשון של עצרת עד חציו, ומשלים במוצאי

²⁵ במקורות המסורה שבדקתי אין כל מחלוקת בחלוקת הסדרים בקוהלת.

²⁶ על השתקפות חלוקת הסדרים במדרש זה העיר מילר (לעיל, הערה 5), עמ' 221–222, בהערה. מילר משער, שיש לתקן את נוסח המדרש ולגרוס 'סליק' סדרא תניינא, וכך תותאם חלוקת המדרש למסורה. אולם להערה זו אין בסיס, והיא דורשת תיקון בכל שלושת המקומות שבהם מוזכרים הסדרים במדרש זה.

יום טוב האחרון. ויש אומרים בכולן מתחילין במוצאי שבת שלפניהם ונהגו העם כך.

קטע זה מספר על מנהג קריאה של שלוש מן המגילות במוצאי שבתות ובמוצאי ימים טובים.²⁷ על-פי עדות זו נחלקו המגילות אסתר, שיר השירים ורות לשני חלקים כל אחת, ונקראו בזמנים שונים.²⁸

מבדיקת מקורות המסורה בעניין הסדרים במגילות עולה, שקיימות פה מסורות שונות, השונות מאוד זו מזו. על-פי מסורת ל, נחלקת כל אחת מן המגילות לשני סדרים (פרט לקהלת, הנחלקת לארבעה). מנהג זה מתאים למתואר במסכת סופרים, פרט להבדל הקטן במקום החלוקה של מגלת אסתר (במסכת סופרים 'בלילה הוא' ו, א; ב'ל' ויקח המן' ו, יא).

על-פי ספר החילופים ו-לה, נחלקות המגילות רות ושיר השירים לשני סדרים כל אחת, קהלת — לארבעה, איכה היא רק סדר אחד (ארוך בכמותו מכל סדרי הנ"ך!) ומגילת אסתר נחלקת לחמישה סדרים. ב-א אין חלוקה לסדרים במגילת רות, אך שאר המגילות חסרות, ואין אנו יודעים את שיטת א לגביהן.

לאור חילופי המנהגים יש לשער, שהמנהג המשתקף במדרש קהלת התפתח מן המנהג המופיע בספרות המסורה. על-פי המסורה נחלקה המגילה לארבעה סדרים שווים, כלומר, קריאתה היתה בארבעה זמנים שונים.²⁹ מאוחר יותר צומצם מספר הקריאות לשלוש, ואז צורפו יחד שני החלקים הראשונים, ונוצר סדר שגודלו כפול מן האחרים.³⁰

עדות מסכת סופרים מחזקת אפוא את מה שהסקנו לעיל ממקורות המסורה על סדרי המגילות: ככל הנראה לא היתה קריאת המגילות חלק ממחזור הקריאה של הכתובים. מסכת סופרים (יד, ג-ד) מבחינה בין המגילות לבין שאר הכתובים גם בעניין הברכה.

2. זמן קריאת סדרי נביאים וכתובים

במקורות רבים בתלמוד ובספרות הגאונים מופיע המונח 'סדרים', בהקשר של מנהגי קריאה ולימוד בכתבי-הקודש. בתלמוד הבבלי (סוטה מט, ע"א) נזכרה 'קדושה דסידרא':

²⁷ סיבת הקריאה בערב דווקא נעוצה כנראה בהלכה, ש'אין קורין בכתבי הקודש אלא מן המנחה ולמעלה' (מסכת סופרים טו, ג).

²⁸ בסיפור המובא פה על ר' מאיר אנו מוצאים התנגדות לקריאת המגילות קטעים-קטעים, אך לבסוף בטלה התנגדות זו. מופיע פה גם הביטוי 'קליהון דסידרא', שממנו ניתן ללמוד על הקשר לעניין הסדרים.

²⁹ ראה דברי מ' זר-כבוד (לעיל, הערה 4), עמ' 6, שניסה לשער מתי נקראה המגילה.

³⁰ גם במדרש רבה לשיר השירים נמצא סימון של 'סדרא תניינא' בפרק ב פסוק ח, אך אין עדויות של המסורה לסדר במקום זה, ומקומו מוזר — בתוך החמישית הראשונה של המגילה. גם במדרש רבה לאסתר אפשר להצביע על סימנים, שהם אולי עקבות של חלוקה לסדרים. באסתר ה, ד — שרשרו סוף הסדר 'והנערה' עם תחילתו של הסדר השני 'איש יהודי'; באסתר ט, ג — שרשרו לפסוק 'בלילה הוא' הנזכר במסכת סופרים כראש סדר. המדרש מסתיים בדיוק בסוף הסדר הרביעי, ואין מדרש לסדר האחרון.

עלמא אמאי קא מקיים? אקדושה דסידרא ואיהא שמייה רבא דאגדתא. שנא 'ארץ עפתה כמו אופל צלמות ולא סדרים' (איוב י, כב) — הא יש סדרים תופיע מאופל.

על פירושו של הביטוי 'קדושה דסידרא' ניתן לעמוד מתוך עיון בתשובתו של רב נטרונאי גאון:

ששאלתם 'וקרא זה אל זה ואמר' ותשאני רוח' מה טעם יש שם לקרות ולתרגם, ומה טעם קבעו אותם חכמים בסדר קדושה? כך מנהג ראשונים: מקום שיש שם תלמידי חכמים, כשהיו מתפללין ונופלין על פניהם ומקדשין, לאחר שעונין 'אמן יהא שמייה וכו'" מביאין נביא וקורין בו עשרה פסוקים הן חסר הן יתר ומתרגמין אותן, ואח"כ אומרים 'וקרא זה אל זה ואמר' ומתרגמין כשם שתרגמו אותה פרשה של נביא. ואומרין 'ותשאני רוח' ומתרגמין אותו כדי לסיים בשבחו של הקב"ה. ואח"כ מקדשין ועוסקין בתורה: הרוצה במשנה — עוסק, הרוצה בתלמוד — עוסק, לקיים מה שאמרו חכמים 'לעולם ישלש אדם וכו'" (קידושין ל, ע"א). וכיון שרבתה עניות ודלות, והוצרכו תלמידים להתפרנס ממעשה ידיהם ולא היו יכולים לעסוק בתורה תמיד ולהשליש בכל יום, נסמכו על התלמוד בלבד ועזבו מקרא ומשנה, וסמכו על מה שאמרו 'כל הנחלים הולכים אל הים' — מקרא משנה ומדרש'. ועקרו לקרות בנביא בכל יום אחר תפלה. ואע"פ שעקרו לקרות בנביא, אותן שני פסוקים לא עקרו אותם ועדיין קבועים ועומדים. ומפני מה לא עקרום? שקדושה משלשת היא קק"ק [קדוש קדוש קדוש] ושלשוהו ג"פ בתפילה.³¹

מדברי הגאון עולה, שקדושת 'ובא לציון' היתה נאמרת לאחר קריאת פסוקים מן הנביאים. לאור דברים אלו יש להבין את דברי התלמוד המובאים לעיל: יש הקבלה בין הקדושה, הנאמרת לאחר קריאת 'סדרים' מכתבי-הקודש, לבין הקדיש, הנאמר לאחר דרשה של דברי אגדה: בשני המקרים, לאחר לימוד תורה או דרשה שתוכנם משתנה בכל יום — מופיע סיום נשגב במטבע קבוע (קדושה או קדיש).

בדומה לעדותו של רב נטרונאי על קריאת נביאים בתפילת שחרית של חול, ניתן למצוא עדויות על קריאה בנביאים או בכתובים בכל מקום שבו נאמרת 'קדושה דסידרא'.³² יש לשער שקדושה זו היתה לעולם במקורה סיום לקריאה שכזאת. בתלמוד הבבלי מצויה עדות מפורשת לגבי מנחה של שבת: 'בנהרדעא פסקי סידרא בכתובים במנחתא דשבתא' (שבת

³¹ תשובות הגאונים, ליק תרכ"ד, תשובה צ. ראה מקבילות באוצר הגאונים למסכת סוטה, עמ' 274. וראה: ר' ברודי, תשובות הלכתיות של רב נטרונאי בר הילאי גאון, עבודה לשם קבלת התואר דוקטור לפילוסופיה של האוניברסיטה העברית, ירושלים תשמ"א, עמ' 54-56.

³² ראה: י"מ אלכונן, התפילה בישראל בהתפתחותה ההיסטורית (ערך והשלים י' היימן), תל-אביב תשל"ב, עמ' 62.

קטז, ע"ב). בעל ספר העתים דן בדברים אלו, ומביא עדות של אחד הגאונים על קריאה של סדרים במנחה של שבת:

והכי אמר מר רב נטרונאי: בישיבה וכבית רבינו שבבבל לאחר מנחה בשבת שונין אבות וקורין בתורה. והאי דפסקי סידרא בכתובים בנהרדעא, לא חזי לן האידינא מאן דרגיל למיעבד הכי. ובנוסחא עתיקתא לגאון חזי לן דרגילי האידינא למפסק סידרא בכתובי. וזהו מה דכתב גאון: סידורא דמנחה בשבתא קרי בסדרא ונביא מאי דניחא להו, וכד מסיימי קאי שלוחא דציבורא ואמר פסוקי דסוף סידרא וענו בתריה האי פסוקא, והדר 'ואתה קדוש יושב תהילת ישראל' וענו בתריה 'ואתה קדוש', והדר קדישתא עד סופא ומקדש 'יתגדל ויתקדש וכו''. ומאן דלא רגילין למיפסק סידרא בנביא מקמיה צלותא במנחה כרישא פתח שלוחא דציבורא ואמר 'אשרי יושבי ביתך' כדרכה והדר 'ובא לציון' ואני זאת בריתי אותם' וענו צבורא בתריה כל מילתא והדר 'ואתה קדוש' וכולה קדישתא עד סופה (ספר העתים לרבי יהודה בן ברזילי אלברצלוני, קראקא תרס"ג, סימן קצז).

מדרש תנחומא וסדר רב עמרם גאון מעידים על קריאת סדרים במוצאי שבת, וקדושה דסידרא, הנאמרת עד היום במוצאי שבת, היא ככל הנראה זכר לקריאה זו. במדרש תנחומא מסופר על טורנוסרופוס הרשע, המעלה בזכורו את אביו, והלה מספר לו על דינו בעולם הבא:

כל ימות השבת אנו נדונין ובשבת אנו נוחין. ובמוצאי השבת עד שהסדרים נשלמים. וכשהסדרים נשלמים מלאך שמו דומה, שהוא ממנה על הנשמות, בא ונוטל נשמתן של אותם אנשים ומקלען לארץ. הדא הוא דכתיב 'ארץ עפתה כמו אפל צלמות ולא סדרים' (איוב י, כב). מהו צלמות? צאו למות, שכבר שלמו הסדרים (תנחומא כ"תשא, סימן לג).

רב עמרם גאון מביא דברים אלה של המדרש ומסיק מהם מסקנה הלכתית: 'וזה שנהגו לומר "יהי נועם" וקדושה דסדרא ולומר בנעימה ובאריכות טעם באפוקי שבתא, כדי שישתחו ישראל בהשלמת סדריהם כדי להאריך מנוח לרשעים מלחזור לגיהנם' (סדר רב עמרם גאון, מהדורת גולדשמידט, 'ירושלים תשל"ב, עמ' פא).

קדושה דסידרא נאמרת גם כליל פורים וכליל תשעה באב, לאחר קריאת אחת המגילות: אסתר או איכה. ניתן אפוא להניח, כי קדושה דסידרא נאמרה במקורה לעולם אחרי קריאת 'סדרים' מנביאים ומכתובים, ויש קשר כלשהו בין 'סדרים' אלו לבין 'סדר' המסורה.

נוסף על עדויות אלו על קריאת 'סדרים' בזמנים שונים, קיימות מספר עדויות — חלקן עתיקות וחלקן בנות-ימינו — על מנהגי קריאה של נביאים וכתובים: (א) מנהג קריאת פרקי אבות וספרי הכתובים בשבתות הקיץ קודם מנחה (המפורט בכתב-יד מן המאה הארבע-

עשרה); (ב) מנהג קריאת חלק מספרי הכתובים (משלי, איוב ודניאל) בשבתות הקיץ; (ג) מנהג קריאה שבועי של נביאים וכתובים במחזור שנתי משותף; (ד) מנהג קריאה של נביאים ושל כתובים במחזוריים שנתיים מקבילים (בכל שבת קוראים קטע מנביאים וקטע מכתובים).³³ אף אחד ממנהגים אלו אינו מתאים לחלוקת הסדרים העולה מרשימות המסורה.

בבואנו להגדיר את הקשר בין העדויות שבתלמוד ובדברי הגאונים על קריאת הסדרים לבין סדרי הנביאים והכתובים שברשימות המסורה, נראה לנו ששני המקורות משקפים רק מערכת דומה באופייה של מנהגי קריאה בנביאים וכתובים. לא ניתן לזהות את המנהג העולה מן המסורה עם מנהג ידוע אחר,³⁴ אף אין בידינו להכריע בשאלה מתי קראו במקרא על-פי סדרי המסורה: בימי חול, במנחה של שבת, במוצאי שבת או שמא במועד אחר. רב נטרונאי מעיד על קריאת נביאים בשבת 'עשרה פסוקים הן חסר הן יתר' — וסדרי המסורה ארוכים הרבה יותר. גם במנהגי הקריאה בכמה עדות שאסף פריד, חלוקת הקריאה שונה לחלוטין מחלוקת המסורה.

1. ההפטרות וסדרי הנביאים

1. ההפטרות על-פי המנהג התלת-שנתי

ידועות לנו כמעט כל ההפטרות שהיו נהוגות על-פי המנהג התלת-שנתי, הן ממקורות ישירים והן ממקורת עקיפים. המקורות הישירים הם קטעי גניזה, ובהם רשימות של הפטרות או קטעי הפטרות.³⁵ המקורות העקיפים הם פיוטי יוני ופייטנים אחרים וההפטרות במחזור החדש-שנתי על-פי מנהג רומניה ועל-פי מנהג הקראים. מקורות ההפטרות השונות צוינו על-ידי החוקרים, אולם רק חלק קטן של קטעי הגניזה פורסם.³⁶ מתוך בדיקת ההפטרות השונות עולים העקרונות הבאים:

³³ מנהגים אלו נאספו בידי נ' פריד, 'נוסח עברי חדש של מגילת אנטיוכוס', סיני סד (תשכ"ט), עמ' ככו. בדבריו שם השתבש ציון המקור של שני המנהגים האחרונים שהוזכרו. הם מופיעים בספרו של גינצבורג, חלק ב, עמ' 468-474 (סעיפים 3799, 3848, 4038).

³⁴ ייתכן שהסיבה לדבר היא שהמסורה מעידה על מנהג קריאה ארצישראלי, כמו מנהג הקריאה על-פי סדרי התורה, בעוד שהעדויות שהוזכרו מקורן בכבל.

³⁵ ליתר דיוק, ניתן להצביע על חמישה סוגים שונים של קטעי גניזה: (א) רשימות של ההפטרות, חלקן כוללות רק את תחילת ההפטרה, וחלקן — גם את סופה; (ב) מגילות של הפטרות. ההפטרות כתובות מצדו האחד של הדף, בדרך-כלל ללא ניקוד וטעמים; (ג) ספרים (מצחפים) של הפטרות, בדרך-כלל בניקוד ובטעמים. רוב קטעי הגניזה שזוהו ככולים בקבוצה זו; (ד) תרגומים ארמיים של הפטרות. לפעמים מופיע פסוק ותרגומו, ולפעמים — מלת הפתיחה של הפסוק בעברית ולאחריה התרגום; (ה) הזכרה של ההפטרה בשולי מצחף של התורה, לצד ציון הסדר, או בשולי מצחף של הנביאים במקום תחילת ההפטרה.

³⁶ ראה: ביכלר, עמ' 39-42; מאן, עמ' 15-18; פריד (לעיל, הערה 3), סיני סא, הערה 4. רשימה מסכמת של ההפטרות השונות הדפיס ווולדר בהקדמה למהדורה השנייה של ספרו של מאן, עמ' LI-LXVII.

א. הפסוק הראשון של ההפטרות כולל מעין 'גזרה שווה' לפסוק הראשון (או השני) של הסדר בתורה. הכוונה היא לשתיים-שלוש מלים משותפות, ולעתים גם לתוכן משותף. למשל: הפטרת הסדר, שתחילתו 'ראה החלותי תת לפניך את סיחן' (דב' ב, לא), תחילתה 'או ידבר יהושע לה' ביום תת ה' את האמרי לפני בני ישראל' (יהו' י, יב).
 ב. ההפטרות אינה ארוכה. מספר הפסוקים בהפטרות נע, בדרך-כלל, בין חמישה לאחד-עשר.
 ג. ההפטרות מסיימת בפסוק שעניינו טובה או ברכה. לעתים מדלגים בסוף ההפטרות מספר פסוקים אל פסוק מסוג זה כדי לסיים בו, על-פי ההלכה ש'מדלגין בנביא' (מגילה כד, ע"א)³⁷.

כדי לבדוק אם יש קשר בין ההפטרות התלת-שנתיות לבין סדרי הנביאים, בחנתי את קטעי הגניזה של הפטרות אלו שזוהו במחקר. רשימת ההפטרות וקטעי הגניזה מובאת להלן בנספח. לא יכולתי להסתפק ברשימת ההפטרות שערך ווכולדר בהקדמה למהדורה השנייה של ספרו של מאן, שכן רשימה זו אינה מביאה את סיומי ההפטרות אלא את תחילתן בלבד. במהלך איסוף החומר עמדתי גם על הליקויים ברשימת ווכולדר, בין בחסר בין ביתר, ואף זיהיתי הפטרות רבות שלא נכללו בה. מספר הפטרות, המצויות בקטעי הגניזה, נרשמו ברשימת ווכולדר כידועות על-פי מקורות אחרים או על-פי השערה.

2. התחלות ההפטרות וסדרי הנביאים

ברשימה שערכתי מצויות 170 הפטרות. רק 16 מתוכן פותחות בתחילת סדר.³⁸ שיעור ההתאמה הוא אפוא 9.4 אחוזים בלבד, ולפיכך נשללת לחלוטין האפשרות שהסדרים אינם אלא סימני הפטרות.³⁹

שיקול נוסף מביא לידי המסקנה, שאין קשר בין התחלות ההפטרות לבין חלוקת הסדרים: תחילתה של ההפטרות נקבעת על-פי 'גזרה שווה' בין לשון הפסוק הראשון של ההפטרות לבין תחילת הסדר בתורה; חלוקת הסדרים נקבעה, כפי שהראינו לעיל, לצורך מחזור קריאה כלשהו, ואורכם של הסדרים הוא אפוא קבוע כמעט. מכאן, שתחילות ההפטרות ותחילות הסדרים נקבעו על-סמך שיקולים שונים אלה מאלה.

³⁷ ככל הנראה היו מנהגי הפטרה שבהם דילגו בכל שבת או כמעט בכל שבת, כפי שמשחקק למשל מ"י אוקספורד 2740/6. במנהגים אחרים דילגו רק לפרקים, כשלא הזדמן סיום נאות בקטע הנקרא. כתב-יד אוקספורד 2727/3, הכולל את הרשימה הארוכה ביותר של ההפטרות התלת-שנתיות, אינו מזכיר כלל דילוגים, אולם ייתכן מאוד (כדעת מאן) שגם לפי מנהגו דילגו, אלא שהוא לא ציין את הדילוגים.

³⁸ ההפטרות לבר' ג, כב; טו, א; כ, א; כט, לא; לו, א; מא, לח (או במ' ז, טז) — ראה לעיל, עמ' 157, שינוי מס' 6; מג, יד; שמ' לד, כז; וי' יט, א; במ' ח, א; י, א; יא, טז; דב' ב, כ; כד, יט; לג, א.

³⁹ אמנם אורך כל סדר הוא כ-50 פסוקים, ואילו היו מקומות ההתחלה של ההפטרות מקריים לחלוטין, היה מתקבל שיעור של 2 אחוזים בלבד. נראה ששיעור ההתאמה נובע ממאפיין משותף של תחילות ההפטרות והסדרים: בשני המקרים הועדפו פסוקים בעלי תוכן של ברכה וטובה. בהפטרות נעשה הדבר נוסף על עקרון הבחירה על-פי 'גזרה שווה'.

3. סופי ההפטרות וסדרי הנביאים

בדיקת הקשר בין סופי ההפטרות לבין הסדרים שבספרי הנביאים מסובכת יותר, משום שהפטרות המתחילה בפסוק מסוים (בשל 'גזרה שווה') יכולה להסתיים במקומות שונים; ואכן, בקטעי הגניזה מצויות עדויות לסיימם שונים לאותה הפטרה. בדיקה זו אינה יכולה להסתייע במקורות העקיפים, כגון פיוטי ניני, שהרי מהם ניתן ללמוד רק על מקום התחלת ההפטרות. גם השיקול שהעלינו לעיל בדבר היעדר קשר בין ההפטרות לסדרים אינו ישים כאן: עקרונית ניתן לטעון, שהסדרים נקבעו כחלוקה לצורך קריאה וההפטרות נקבעו בנפרד על-פי הקשר לסדרי התורה, ועם זאת נסתיימו ההפטרות בפסוק שהוא גם תחילת הסדר, וכדי להגיע לראש הסדר הקרוב, דילגו לפעמים על מספר פסוקים.

התשובה יכולה להימצא רק מתוך בדיקה רחבה של הממצאים. לשם כך נבדקו כל ההפטרות בקטעים שהוזכרו במחקר (ראה נספח). החישוב נעשה בשתי דרכים: בדרך הראשונה חושבו כל ההיקריות של סיום הפטרה בפסוק שהוא תחילת סדר, לעומת כל ההיקריות של סיומי ההפטרות (כלומר: סיום זהה המופיע בשני קטעים נמנה פעמיים). בדרך השנייה נמנתה היקרות כפולה (או משולשת) של אותו סיום לאותה הפטרה רק פעם אחת.

התוצאות בשני המקרים היו קרובות למדי: מתוך 303 היקריות של סופי הפטרות — 50 הן בפסוק ראשון של הסדר (16.5%); מתוך 238 סיומים שונים של הפטרות — 36 הם בפסוק ראשון של הסדר (15.1%).

שיעור ההתאמה הוא אפוא גבוה יותר מזה שהתקבל בבדיקת התחלות ההפטרות. אולם כאן פועל ביתר שאת העיקרון המנחה המשותף בשני המקרים: ניכרת נטייה ברורה לסיים את ההפטרות בפסוק של טובה וברכה, וזו היא גם סיבת הדילוג שבסופן של הפטרות רבות. מכל מקום, שיעור כזה של קרבה אינו יכול להוכיח תלות כלשהי.

ניתן לקבוע אפוא בוודאות, שאין חלוקת הסדרים תולדה של מנהגי ההפטרות,⁴⁰ ואין מקום סיום ההפטרות תולדה של חלוקת הסדרים. (ואין צריך לומר, שמקום התחלת ההפטרות אינו קשור לחלוקת הסדרים, שהרי הוא נקבע על-פי עקרון 'הגזרה השווה'). קשה לשלול באופן מוחלט את האפשרות, שהיה פה ושם מגע כלשהו בין סיומי ההפטרות לבין מסורת הסדרים, אולם שיעור הקרבה שמצאנו יכול היה להיווצר גם ללא כל קשר.

⁴⁰ מאן (עמ' 10) טוען, שסימן הסדר ציין מלכתחילה את תחילת ההפטרות ואת סופה, ואחר-כך הורחב לחלוקה רצופה של הנביאים והכתובים. על-פי בדיקתנו עולה, לפי תיאוריה זו, שבתהליך ה'הרחבה' הושמטו 90 אחוזים מסימני ההפטרות, ומספר הסימונים שנותר הורחב פי ארבעה, תוך הקפדה על רווחים שווים.

ז. סיכום

מבדיקת סדרי הנביאים והכתובים עולות המסקנות הבאות:

1. חלוקת הסדרים נובעת, ככל הנראה, ממנהג קריאה ברציפות של ספרי הנביאים והכתובים, ביחידות שוות-אורך בדרך-כלל.
2. נראה שהיה מחזור קריאה נפרד לנביאים ומחזור נפרד לכתובים. חמש המגילות לא נכללו במחזור הכתובים, והן נקראו בנפרד בסמוך למועדים, כעדות שבמסכת סופרים.
3. הפסוק שבו נסתיים הסדר, הוא הפסוק שבו החלו את קריאתו של הסדר שלאחריו. משום כך נבחר, במקרים רבים, פסוק של טובה וברכה לפתוח בו את הסדר, ובה בשעה הוא משמש גם כסיומו של הסדר הקודם. עקרון החזרה על פסוק אחד גרם לכך, שסדרים רבים מתחילים פסוק אחד לפני סוף העניין.
4. שיעור ההתאמה בין גבולות ההפטרות במחזור התלת-שנתי לבין תחילת סדרי הנביאים אינו גבוה. הדבר מוכיח, שלא היתה תלות בין שני התחומים. התאמה מסוימת בין סופי ההפטרות לבין תחילת הסדרים נובעת, ככל הנראה, מן העיקרון הדומה של בחירת פסוק טובה וברכה.

נספח: ההפטרות על-פי המנהג התלת-שנתי

מטרתה של רשימה זו היא לקבוע מה הן ההפטרות ששרידיהן נשתמרו בקטעי הגניזה. משום כך אין בה תיאור מדויק של כל קיטוע בקטעי הגניזה. אם בקטע מופיע חלק מן הפסוק — הפסוק נכלל ברשימה; קיטוע באמצע ההפטרה לא נרשם בדרך-כלל, וזאת מתוך ההנחה שההפטרה היא רצופה, פרט לדילוג שיכול להיות בסופה.

בסך הכול מופיעות ברשימה זו הפטרותיהם של 155 סדרים (מתוך 157). ב-142 הפטרות יש בקטעי הגניזה עדות מפורשת על מקום תחילת ההפטרה. 11 הפטרות נוספות שבקטעי הגניזה — ראשן קטוע, ומקום תחילת ההפטרה נלמד מן הפיוטים (ב-7 מקרים) או נקבע על-פי השערה (ב-4 מקרים). שתי הפטרות ידועות רק מפיוטי יניי, ורק שתי הפטרות לסדרים ודאיים אינן ידועות.

ב-15 סדרים מצאתי בקטעי הגניזה עדות לשתי הפטרות שונות. בשמונה מן המקרים התחלת ההפטרה מופיעה בקטע הגניזה, ובשניים נוספים היא ידועה מפיוטי יניי. כתבי-היד שנבדקו אותרו על-פי המקורות הבאים: (א) תיבה B 17 באוסף ע"ש טיילור-שכטר בקיימברידג', שבה נאספו (על-ידי שכטר?) קטעי הפטרות שעל-פי המנהג התלת-שנתי; (ב) כתבי-היד שנוכרו אצל מאן, עמ' 17-18; (ג) כתבי-היד שנוכרו במקומות רבים במאמריו של נ' פריד;⁴¹ (ד) כתבי-היד שנוכרו בקטלוג דיוויס לקטעי הגניזה שבקיימברידג' (M. C. Davis, *Hebrew Bible Manuscripts in the Cambridge Genizah Collections*, I-II, Cambridge 1978-1980); (ה) נתונים נוספים על קטעי הפטרות ועל רמזי הפטרות בפיוטים, שטרם פורסמו; הנתונים נמסרו לי על-ידי פרופ' י' יהלום, מר ב' לפלר, מר ב' אליצור וד"ר ג' כ"אן. לכולם תודתי.

אשר לחלוקת התורה לסדרים המשתקפת מן ההפטרות: ניכרת אחידות גדולה למדי בקטעי הגניזה השונים, ובדרך הכללה אפשר לומר, כי מן ההפטרות נשקף מנהג של חלוקת התורה לכ-157 סדרים. יש להעיר, שמספר זה קטן מזה העולה מכתר ארם צובה, מכ"י לנינגרד B19a ומספר החילופים (שבהם מתחלקת התורה ל-169 סדרים בערך).⁴² לגבי מספר סדרים, שלא נכללו ברשימה להלן, יש להעיר: (א) לפי מאן-זנה, עמ' 68, יש סדר בוי' יג, יח (ובשר') — אך הדבר מבוסס רק על קריאה מוטעית בכתב-יד Misc

⁴¹ נ' פריד, 'הפטרות אלטרנטיביות בפיוטי יניי ושאר פיוטים קדומים', סיני סא (תשכ"ז), עמ' רסז-רצ: סב (תשכ"ח), עמ' נ-סו, קכו-קמא; N. Fried, 'Some Further Notes on *Haftarah* Scrolls', *Textus* 6 (1968), pp. 118-126

⁴² השוה: י' יואל, 'כתר משנת ה' אלפים ועשרים לבריאת העולם', קרית ספר לח (תשכ"ג), עמ' 122-132; ע' פליישר, פזמוני האנונימוס, ירושלים תשל"ד, עמ' 34-37; הנ"ל, 'קרובות י"ח על סדרי הקריאה התלת-שנתית', סיני סה (תשכ"ט), עמ' רפא-רצד; י' עופר, 'כתר ארם צובה על-פי רשימתו של מ"ד קאסוטו', ספונות יט (תשמ"ט), עמ' 330-334.

26.62; (ב) בוי' כד, א ('צו.. ויקחו') ובדב' יח, יד ('כי הגוים') — יש סדר על-פי מקורות רבים. אולם על-פי המנהג המשתקף בקטעי הגניזה של ההפטרות הקיימים במקומות אלו, אין סדר במקומות אלו; (ג) בכמ' ו, א ('כי יפלא') ובדב' יג, ב ('כי יקום') — יש סדר על-פי מספר מקורות. לא מצאתי קטעי גניזה העוסקים בסדרים אלו או בסכיבתם, ועל כן אין להכריע על יסוד החומר הנוכחי, אם לפי המנהג המשתקף בהפטרות היה סדר במקומות אלו; (ד) על-פי העולה מקטעי גניזה של הפטרות נהג סדר בבר' כו, יב ('ויורע יצחק') וכן בוי' ט, א ('ביום השמיני') ושם י, ח ('יין ושכר'). בעוד מנהגי חלוקה אחרים משמיטים את הסדר הראשון, ונוקטים רק באחד מבין שני האחרים.

הפייטנים שבפייטיהם רמזים להפטרות שעל-פי המנהג התלת-שנתי הם יניי, יהודה, שמעון הכהן בירכי מגס ואלעזר בירכי קילר. מן הרשימה שלהלן עולה שההפטרות שנרמזו בפיוטי יניי מתאימות באופן מוחלט למנהג המשתקף בקטעי הגניזה. ב-75 הפטרות קיימת התאמה, ובשתיים אחרות העדות על ההפטרה עולה מפיוטי יניי בלבד.⁴³ פיוטי יהודה נבדקו על-פי מהדורת ואן-בקום.⁴⁴ 14 הפטרות מתאימות לקטעי הגניזה, ורק במקום אחד (וי' ו, א) נהוג אצל יהודה סדר במקום שאינו תחילת סדר על-פי קטעי הגניזה, ולסדר זה נתייחדה גם הפטרה. לעומת זאת, בפיוטי שמעון הכהן בירכי מגס, רק שבע משבע-עשרה הפטרות מתאימות לקטעי הגניזה.⁴⁵ וכבר שיער יהלום,⁴⁶ שפייטן זה מקורו בקהילה אחרת, בעלת מנהג שונה של הפטרות. הפטרות הרמוזות בפיוטי שמעון בירכי מגס ואין להן עדות מקטעי הגניזה — הובאו בסוגריים. שולמית אליצור⁴⁷ הצביעה על כ-13 רמזים להפטרות בפיוטי אלעזר בירכי קילר, אלא שאין הרמז להפטרה בא שם במקום קבוע כחוק מחייב. אליצור שיערה שם שהפטרת סדר 'כי הארץ' (דב' יא, י) — אחד משני הסדרים שהפטרותיהם אינן ידועות — היא 'כי אנכי ידעתי' (יר' כט, יא). אלא שהעדות מפיוטי אלעזר בירכי קילר איננה חד-משמעית, וגם הקשר המילולי-האסוציאטיבי הקיים בדרך-כלל בין תחילת הסדר לבין תחילת ההפטרה — אינו ברור לפי הצעה זו.

⁴³ הרמזים להפטרות בפיוטי יניי נבדקו על-פי מהדורת רבינוביץ (צ"מ רבינוביץ, מחזור פיוטי רבי יניי, ירושלים תשמ"ה-תשמ"ז). מר ב' לפלר מסר לי על רמז להפטרה בסדר 'ויבואו שני' (בר' יט, א) ובסדר 'זאת יהודה' (בר' מו, כב). שאר הרמזים להפטרות שטרם נתפרסמו — נמסרו לי על-ידי פרופ' י' יהלום. במקום אחד ייתכן בכלל-זאת שיניי רומז להפטרה שלא נמצאה בקטעי הגניזה: הפטרת 'ויענני' (חב' ב, ב) לסדר 'בעת ההיא' (דב' י, א; הנתונים נמסרו לי על-ידי יהלום ולפלר); אלא שקטעי הגניזה של יניי הרומזו להפטרה זו (NS 115.174) — קטוע.

⁴⁴ Wout Jac. van Bekkum, *The Qedushia'ot of Yehudah according to Genizah Manuscripts*, Groningen 1988. ב' לפלר זיהה רמז להפטרת סדר 'זאתה תצוה', בכ"י T-S NS 273.35. שואן-בקום שייכו לסדר 'ואברהם זקן' (בר' כד, א), וכן מסר לי על פיוט הרומז להפטרת סדר 'אשר ישחט' (וי' יז, א), שנתגלה לאחרונה על-ידי ואן-בקום, וכן על פיוט הרומז להפטרת סדר 'אתם נצבים'.

⁴⁵ ראה: מ' זולאי, מחקרי יניי, ידיעות המכון לחקר השירה העברית, ב, ברלין תרצ"ו, עמ' רעב, המוזכר 14 הפטרות; פרופ' י' יהלום הראה לי פיוטים שטרם פורסמו, ובהם רמזים לשלוש הפטרות נוספות.

⁴⁶ י' יהלום, פיוטי שמעון בירכי מגס, ירושלים תשמ"ד, עמ' 20, הערה 10.
⁴⁷ שולמית אליצור, פיוטי ר' אלעזר בירכי קילר, ירושלים תשמ"ח, עמ' 47, הערה 16.

מפתח הסימנים:
 בהפטרות מספר ישעיה לא צוין שם הספר, אלא פרק ופסוק בלבד.
 בטור הפיוטים

- י עדות מפיוטי יניי
 - ש עדות מפיוטי שמעון בירכי מגס
 - ה עדות מפיוטי יהודה
 - ? רמז להפטרה בפיוט, ללא עדות מפורשת
 - * עדות מן הפיוטים שטרם פורסמה
- בהפטרה
- (2) הפטרה אלטרנטיבית לאותו הסדר
 - ? אין עדות ישירה לגבי מקום תחילת ההפטרה
 - (?) עדות למקום תחילת ההפטרה עולה מפיוטי יניי
 - [] העדות להפטרה זו באה רק מפיוטים
- בציון הפסוקים
- .. קטע הגניזה מקוטע במקום זה
 - + דילוג
 - [] מקום משוער לתחילת ההפטרה
 - ★ ההפטרה מסתיימת במקום תחילת סדר

הסדר	פיוט	ההפטר	קטעי הגניזה
בראשית			
1 א, א	כי הנני בורא	סה, יז-כח	B 17,1
2 ב, ד	שאו לשמים	נא, ו	B 17,2
3 ג, כב	בעדן	יח' כח, יג-יט+כח	2727/3
4 ה, א	ושמעו	כט, יח-כג	...
5 ו, ט	כימי נח	נד, ט-יא	B 17,34
6 ח, א	ה' שמעתי	חב' ג, ב-ה	חב' ג, ג-ט-יט
7 ט, טו	צא מן התבה	מב, ז-כא	מב, ז-טו
8 ט, יח	ויהיו בני	מט, ט-יד	מט, ט-כג
9 יא, א	ויהי כל הארץ	צפ' ג, ט-יט	צפ' ג, ט-טו-כ*
10 יב, א	לך לך	יה' כד, ג-יד	יה' כד, ג-ו
11 יד, א	ויהי בימי אמ'	מא, ב-יד	מא, ב-יג
12 טו, א	במחזה לאמר	א, א-יז	א, א-ד
	(2) הנה...שכרו אתו?		
13 טז, א	ושרי אשת	נר, א-ט	B 17,9
14 יז, א	ויהי אברם	יר' לד, ב-ה+יב-יג	יר' לד, ג...ג...יב-יג
15 יח, א	וירא אליו	נר, י-יא	לג, יז-כד+לה, י
16 יט, א	ויבאו שני	לג, יז-לד, ח	ז' יד, יח-ד
	לעת ערב		
	והנה איש זקן		
17 כ, א	ויסע משם	סא, ט-י	ש"מ"א ב, כא-כח
18 כא, א	וה' פקד	לג, ז-כב	לג, ז-כב
19 כב, א	והאלקים נסה	נא, א-יא	נא, [א? ב?]?-יא
20 כד, א	ואברהם זקן		
	הביטו אל אברהם		
21 כד, מב	ואבא היום	יב, ג, יד-כ*	יב, ג, יד-כ*
22 כה, א	ויספ אברהם	ש"מ"ב ה, יג-ו, א	ש"מ"ב ה, יג-ו, א
23 כה, יט	ואלה תלדות	סה, כג-סו, ח	סה, כג-...
24 כו, יב	ויוזע יצחק	סב, ח-סג, ז	סב, ח-סג, ז
25 כז, א	ויהי כי זקן	מו, ג-מו, ד	מו, ג-מו, ד
	ש	(ש"מ"א ד, טו)	
26 כז, כח	ויתן לך	והיה שארית	מ"ה ה, ו-ח
	ש	(2) אהיה כטל	(הו' יד, ו)
27 כה, י	ויצא יעקב	ויברח יעקב	הו' יב, ג-?
28 כט, לא	וירא ה'	תחת היותך	[ס, טו]-סא, ג
	ש	(2) ולו שתי נשים	(ש"מ"א א, ב)
29 ל, כב	ויזכר אלקים	ותדר נדר	ש"מ"א א, יא-כב
30 לא, ג	שוב אל ארץ	ואתה...ושב יעקב	מ"ה ו, ג-ז, כ*
	ה	(2) עמי	עו' א, א-כא*
31 לב, ד	וישלח	חזון עובדיה	עו' א, א-כא*
	ש	(2) משא דומה	(יש' כא, יא)
32 לג, יח	ויבא יעקב	אם שלמים	נח' א, יב-?
33 לה, ט	וירא אל' אל	בראך יעקב	מג, א-כא
34 לו, א	וישב	וישב עמי	לב, יח-לג, טו

מס' הסדר	קטעי הגניזה
	אדלר 2103 (שונים)
1	2822/7 סה, יז-כ...
2	נא, טו
3	יח' כח, יג-יט+כח
4	כט, יח-יט+כד+ליח
5	נד, ט...נה, ה
6	חב' ג, א-ט-יט
7	מב, ז-טו+כא
8	מט, ט-כג
9	צפ' ג, ט-יז+כ*
10	יה' כד, ג-י+יד
11	מא, ב-יג
12	א, א-ח+ב, ב-ג
	B 17,22
	מ...כא+לא
13	נד, א-י
14	יר' לג, כה-לד, ח
	2826/36
15	לג, יז-כב
16	ז' יד-יח, ו
	Misc 3.108
	ש"מ"א א, יא-כ*
17	סא, ט-סב, ה-ח-ט
18	ש"מ"א ב, כא-כח
19	לג, ז-טו+כב
20	נא, ב-יא...
	NS 74.27
21	יב, ג-
22	
23	
24	2740/6
25	מ"ה ו, יג+ו, ח
26	
27	הו' יב, ג-יג, ד+יד, ו
28	ס, טו-כ+סא, ט*
29	ש"מ"א א, יא-יז+כ, י*
30	יר' ל, י-טו
	אדלר 2103
	יר' ל, י-טו
31	עו' א, א-ז+כא*
	NS 224.182
31	עו' א, א-ז+כא*
32	נח' א, יב-ב, ה-ח+ב, ג
33	מג, א-ז+מד, ה
34	לב, יח-לג, ו+כב

מס' הסדר	קטעי הגניזה	מס' הסדר
NS 224.182	2740/6	2727/3
35 לז, לא-לה	לז, לא-לח, כב	לז, לא-לח, ו
36 נב, ג-ז*	נב, ג-י + נד, יג	נב, ג-נג, ה
37 כט, ח-ט	כט, ח-יד+כג*	כט, ח-ט
38 יא, ב-ה	יא, ב-ט + יב, ו	יא, ב-טז
39 נ, נא, ג	נ, נא, ה + נב, ז*	נ, נא, יא
40 יר' מב, י' (!) - יב*	יר' מב, י' - יא - יב - יד + מג, יב	יר' מב, יב - טז...
41 יח' יד, ו-ט	יח' יד, ו-יג + יז, יד	יח' יד, ו-טז...
42 זכ' י, ו-יא...	זכ' י, ו-יא...	זכ' י, ו-יא...
43 מל"ב יג, יד-יז	מל"ב יג, יד-כ + כג*	מל"ב יג, יד-טז + כג*
44 מג, כב-כה	מג, כב - מד, ב + ה	מג, כב - מד, ו*
45 זכ' יד, א-ה	זכ' יד, א-ה	זכ' יד, א-יא
46 כז, ו-יג	כז, ו-יג	כז, ו-יג
47 מ, יא-יג	מ, יא-יט + לא	מ, יא-לא
48 נה, יב - נו, א	נה, יב - נח	נה, יב - נו, ז
49 מב, ח-יב	מב, ח-כא	מב, ח-כא
50 יו' ג, ג-ה	יו' ג, ג, ד, טז	יו' ג, ג, ד, יח
51 לד, יא-טז	לד, יא - לה, ד	לד, יא - יד...
52 שמ"א ו, ו-יג	שמ"א ו, ו-יד*	שמ"א ו, ו-יד*
53 מי' ז, טו-כ*	מי' ז, יט-כ...	מי' ז, טו - נח' א, ז
54 כא, יא - כב, כג*	כא, יא - כב, כג*	כא, יא - כב, ד + ט*
55 מו, ג-יג	מו, ג-יג	מו, ג-יג
56 סה, כד - סו, א	סה, כד - סו, י	סה, כד - סו, י
57 נח, יג...	נח, יג - נט, כ	נח, יג - נט, כא
58 לג, יג - כב	לג, יג - כב	לג, יג - כב
59 סא, ו - סב, ד	סא, ו - סב, ד	סא, ו - סב, ד
60 נא, נו, א	נא, נו, יט	נא, נו, א
61 מח, י-כ	מח, י-כ	מח, י-כ
62 ס, יז - סא, ו	ס, יז - סא, ו	ס, יז - סא, ו
63 סו, א - א	סו, א - א	סו, א - א
64 יח' טז, י-יג*	יח' טז, י-יג*	יח' טז, י-יג*
65 הו' יד, ז - יו' ב, יד	הו' יד, ז - יו' ב, יד	הו' יד, ז - יו' ב, יד
66 סא, ו - סב, ה...	סא, ו - סב, ה	סא, ו - סב, ה
67 מל' א, יב - ב, א + ו	מל' א, יב - ב, א + ו	מל' א, יב - ב, א + ו

מס' הסדר	פיוט	ההפטרה	קטעי הגניזה
35 לח, א	ויהי בעת ההיא	ויספה	2606/7
36 לט, א	ויוסף	חנם נמכרתם	נב, ז-י
37 מא, א	מקץ	והיה כאשר יחלם	כט, ח-יד+יח-יט
38 מא, לח	הנמצא	ונחה עליו	יא, ב-טז
39 מב, יח	ויאמר אליהם	ויצא חטר	יא, א-יא...
40 מג, יד	ואל שדי	מי ככם	נ, נא, יא
41 מד, יח	ויגש	ואתן לכם	יר' מב, יב-כ
42 מז, כח	ואת יהודה	ויגשו	יח' יד, ו-טז*
43 מח, א	אביך חלה	ש [2] ויגש אליהו	(מל"א יח, לו)
44 מט, א	ויקרא יעקב	וגברתי	זכ' יו, יא, ז
45 מט, כז	בנימין	ויאלישע חלה	מל"ב יג, יד-כג*
	שמות	ולא אתי קראת	מג, כב - מד, ו*
46 א, א	ואלה שמות	הנה יום בא	זכ' יד, א-יא
47 ג, א	ומשה	(2) איש מבן ימין?	
48 ד, יח	וילך משה	ש י? הבאים ישרש	כז, ו-כח, א...
49 ו, ב	וארא אל	י כרעה עדרו	מ, יא-לא
50 ז, ח	כי ידבר	כי בשמחה תצאו	נה, יב - נו, ז
51 ח, טז	השכם בבקר	אני ה'	מב, ח-כא
52 י, א	הכברתי	ש [2] לכן ידע עמי	[נב, ו]
53 יא, א	עוד נגע	ש ונתתי מופתים	יו' ג, ג, ד, יח
		וירשוה קאת	לד, יא - לה, י*
		ולמה תכבדו	שמ"א ו, ו-יד*
		כימי צאתך	נח' א, ט
		ש [2] עוד אחת	2606/7
		ש [3] ועוד בה עשיריה (ו, יג)	חגי ב, ז-יד+כג*
54 יב, כט	ויהי בחצי	י משא דומה	כא, יא - כב, ד + ט*
55 יג, א	קדש	ש [2] ויהי בלילה	מ, ג-יג
56 יד, טו	מה תצק	י שמעו אלי	מו, ג-ד
57 טז, כח	עד אנה	י טרם יקראו	סה, כד - סו, י
58 יח, א	וישמע יתרו	ה? א אם תשיב משבת	נח, יג - נט, כא
59 יט, ו	ואתם תהיו	י שמעו רחוקים	לג, יג - כב
60 כא, א	ואלה המשפ'	* ואתם כהני	סא, ו-י
61 כב, כד	אם כסף	י שמרו משפט	נא, נו, א
62 כה, א	ויקחו לי	הנה צרפתיך	[מח, י] - מט, ג
63 כז, א	ואת המשכן	ה תחת הנחשת	ס, יז - סא, ו*
64 כז, לא	ועשית פרכת	י השמים כסאי	סו, א - א
65 כז, כ	ואתה תצוה	י ואלבישך רקמה	יח' טז, י-יט
66 כט, א	זה הדבר	ה? ילכו יונקותיו	הו' יד, ז - יו' א, יד
67 ל, א	ועשית מזבח	י* (2) זית רענן	הו' יד, ז - יו' א, יד
		י כהני ה'	סא, ו - סב, ה
		כי ממזרח שמש	מל' ב, ז-ה-ז

הסדר	פיוט	ההפטרה	קטעי הגניזה
68	א	ראה קראתי	מג, ז-כא
69	טו	ויפן	שמי"ב כב, י-נא *
70	כז	כתב לך	יר' לא, לב-לט
71	א	ויעש בצלאל	מל"א ח, ח-כב
72	כא	אלה פקודי	יר' ל"ח -לא, ח
73	לט, לג	ויביאו את	לגכ-לד, ח
74	א, א	ויקרא	מ"ו, ט-ז, ח
75	ד, א	נפש כי תחטא	מח, כ-מט, ג
76	ה, א	ונפש... ושמעא	יח' יח, ד-יז
77	ו, יב	זה קרבן	זכ' ה, ג-ה *
78	ח, א	קח את אהרן	מל' ג, ד-יב
79	ט, א	ביום השמיני	ובחר אותו
80	י, ח	יין ושכר	ויכלו את הימים
81	יא, א	זאת החיה	ויין לא ישתו
82	יב, א	אשה כי תזריע	ולבנות
83	יג, כט	בראש	בטרם תחיל?
84	יד, א	תורת המצורע	ש
85	יז, לג	ונתתי נגע	ש
86	טו, א	איש איש כי	ש
87	טו, כה	ואשה כי יזוב	ש
88	יז, א	אשר ישחט	ש
89	יח, א	כמעשה ארץ	ש
90	יט, א	קדשים	ש
91	יט, כג	ונטעתם	ש
92	כא, א	אמר אל	ש
93	כב, יז	אשר יקריב	ש
94	כג, ט	וקצרתם	ש
95	כה, יד	וכי תמכרו	ש
96	כה, לה	וכי ימוך	ש
97	ג, א	אם בחקתי	ש
98	כז, א	איש כי יפלא	ש
99	א, א	במדבר	ש
100	ב, א	איש על דגלו	ש
101	ג, א	ואלה תולדות	ש
102	ד, יז	אל תכריתו	ש

מס' הסדר	קטעי הגניזה	מס' הסדר
68	B 17,40	B 17,38
69	מג, ז-טו	מג, ז + מ, יג-יד (!)
70		שמי"ב כב, יג-יט...
71		יר' לא, לב-לד...
72	Misc 27,3,14	מל"א ח, ח-ט...
73	לג, כ-לד, ו-ח	יר' ל...כ-כא...
74	B 17,7	Misc. 26,62
75	מח [טו]..כ-מט, ג	מ"ו, ט-ז, ח-ז...
76	יח' יח, ד-יז	מח, כ-מט, ג
77	זכ' ה, ג-יא+יא-יב	יח' יח, ד-יז
78	B 17,12	זכ' ה, ג-ט...
79	מל' ג, ד...	מל' ג, ד-ט+כג
80	B 17,18	שמ"א ב, כח-לא+לה+ג, כ
81	יח' מד, ז-ח+ל	יח' מג, כז-מד, ה+ל
82		יח' מד, כא-כח...
83	NS 80,9	מ, יט-כא...
84	ז, ט, ח-ה	סו, [ז]..ט-יא
85	נו, יז-נח, ח	זכ-ח, א...
86	ה, ח-יג...	נו, יז-יט...
87		NS 106,1
88		הו' ו, ב-יא + יב
89		יח' טו, ט...
90		2610/7
91		B 17,7
92		סו, ז-יא
93		יר' י, ב-י
94		B 17,16
95		ד, ג-ה, ז+טו
96		סו, ג-יג
97		יר' י, ב-ג...
98		מ, [יז]..כ-כב
99		B 17,127
100		נו, [ז]..יב-נו, ד+יט
101		470,7
102		אדלר ד, יח-כא(..)

הסדר	פיוט	ההפטרה	קטעי הגניזה
103	יא	כי תשטה	[לא אפקוד (הו' ד, יד)]
104	ו, כב	כה תברכו	[כי אצק מים (מד, ג)]
105	ז, מח	ביום השביעי	הבן יקיר?
106	ח, א	בהעלתך	ראיתי... מנורת
107	י, א	עשה לך	והיה... יתקע
108	יא, טז	אספה לי	וחפרה הלבנה
109	יא, כג	היך ה' תקצר	הן לא קצרה
110	יג, א	שלח	וישלח יהושע
111	יד, יא	עד אנה	ועתה מה לי
112	טו, א	כי תבאו	ואל יאמר
113	טז, א	ויקח קרח	(2) והביאותים
114	יז, טז	וקח מאתם	חלק לבם
115	יח, כה	ואל הלויים	ויצא חטר
116	כ, יד	וישלח משה	נשבע ה'
117	כב, ב	וירא בלק	חזון עובדיה
118	כג, י	מי מנה	יראו גויים
119	כה, א	וישב ישראל	והיו מלכים
120	כה, י	פינחס	יטפו ההרים
121	כו, נב	לאלה תחלק	בריתי היתה
122	כו, טו	יפקד ה'	בזעקך יצילוך(?)
123	כח, כו	וביום הביכורים	מי תכן את רוח
124	ל, ב	ראשי המטות	וערבה לה'
125	לא, א	נקם נקמת	בי נשבעתי
126	כה, א	שא את ראש	ונתתי את נקמתי
127	לב, א	ומקנה רב	היקח מגבור
128	לג, א	אלה מסעי	בנכסים רבים
129	לד, א	זאת הארץ	והיתה מסלה
130	לה, ט	והקריתם לכם	ובהפילכם את
		דברים	תנו לכם
131	א, א	אלה הדברים	אלה הדברים
132	ב, ב	רב לכם	(2) את כל הדברים?
133	ב, לא	ראה החלתי	ועלו מושיעים
134	ג, כג	ואתחנן	או ידבר יהושע
135	ד, מא	או יבדיל	ה' חננו
136	ו, ד	שמע ישראל	ומעבר לירדן
137	ז, יב	והיה עקב	והיה ה' למלך
138	ט, א	שמע ישראל	כי ההרים ימושו
139	י, א	בעת ההיא	ויצו יהושע
		אין בארון	אין בארון
		כי הארץ אשר	[ויענני (חכ' ב, ב)]
140	יא, י	כי הארץ אשר	<לא ידוע (ראה לעיל, עמ' 174)>

מס' הסדר	קטעי הגניזה
103	
104	
105	
106	NS 20.3
107	כו, יג -
108	
109	+ Misc. 1,130
110	B 17,20
111	B 17,6
112	נו, ז? - נו, ה+יט
113	אדלר 470,5-6
114	יא, א - יב
115	אדלר 3590
116	עו' א, ח - יא+כא*
117	אדלר 470,7
118	נ, ד - ו + נא, ג
119	יואל ד, יח - עמ' א, ה+ג, ז
120	מל' ב, ה - ו...
121	
122	
123	2603/19
124	מ, ז+יג
125	יח' כה, יד - כו, ו...
126	
127	יה' כב...ט - יג...
128	יח'...מה, ד...
129	אדלר 470,8
130	יה' כ, א - ז+כא, א-ג
131	זכ' ח, טז...
132	2603/19
133	יונה א, ח-ט
134	יה' י, יב - כא...
135	יה' כא, ב - ג...
136	...זכ' יד, יא
137	נד, י - יב...
138	יה' א, יא - יז...
139	
140	

מס' הסדר	קטעי הגניזה
141	B 17,38
142	מו, [ג]. ד-ו..
143	כט, [יט].. יט-כג..
144	א, [כו].. כח-ב,ג
145	B 17,36
146	סו, [יט-כד]..
147	ל,א,ה-ל,ב,א
148	א, טז-כו
149	יט,כא-כא,ה+כ,כב-כג*
150	הו' ייב-יא,ד
151	יח' מד,ל-מה,ח
152	נה,ב-נו,ב
153	NS 45.30
154	יה' כד, א-ו+י
155	מט,יג
156	מל"א ב, א-ג..
157	B 17,21
	יה' א, א-ט

מס' הסדר	פיוט	ההפטר	קטעי הגניזה
141	כ	כי ירחיב	NS 172.169
142	א	בנים אתם	מו, ו-יג
143	ז	כי יהיה בך	כט,כב-ל,ה+יח
144	יה	שפטים	א,כו-ב,ג
145	יד	אשימה עלי	ל,ב,א-ה..
146	י	כי תקרב	B 17,32
147	ו	כי יקרא קן	ל,א,ה-ל,ב,ב+ל,ג,ב
148	י	כי תצא מחנה	א, טז-כג+כו
149	כב	כי תדר	יט,כא-כב,ב+כב,כא
150	יט	כי תקצר	הו' ייב-יא,ג+יב,ז
151	א	כי תבוא	יח' מד,ל-מה,ה+מו
152	א	והיה אם	נה,ב-ח
153	ט	אתם נצבים	יה' כד,א..
154	ל, יא	כי המצוה	6H 5,1
155	יד	הן קרבו	מל"א ב, א-יב
156	א	האזינו	א, ב-ט+יח-יט
157	א	וזאת הברכה	יה' א, א-ט

כתבי-היד ותיאורם

* מספרו של כתב-היד במכון לתצלומי כתבי-היד העבריים שבבית הספרים הלאומי והאוניברסיטאי בירושלים — מובא בסוגריים מרובעים.

אוקספורד, בודליאנה:

- 2603/19 (d.37), דפים 57-62 [פ 3297] טור אחד, 12 שורות. מסורה. בקטע גם: ..מב, ט; דפסחא: יה' ה,ב-יב; ויושע: שו' ה, א-כ...; פרה: יח' לו, ..לא-לב +לז,יד; החדש הזה: מא,כו-ב,ט.
- 2606/7 (b.2), דפים 12-13 [פ 3300] פסוק ותרגום; שני טורים, 31 שורות. כתב-היד תואר גם על-ידי ביכלר.
- 2610/7 (e.43), דפים 36-37 [פ 3304] טור אחד, 12 שורות. כתב גדול, ניקוד וטעמים.
- 2615/18 (d.49), דף 45 [פ 3309] טור אחד, 16 שורות. מלים ראשונות בפסוק ותרגום.
- 2727/3 (f.22), דפים 24-31 [פ 3283] רשימת ההפטרות הארוכה והחשובה ביותר. נתפרסמה על-ידי ביכלר, עמ' 39-42 ומאן, עמ' 553-574 (סימנה אצל מאן: B38-B42).
- 2740/6 (d.42), דפים 22-23 [פ 3358] הפטרות לבראשית יחד עם הפטרות שנתיות. רשימה ארוכה וחשובה; תוארה גם על-ידי ביכלר. בכל הפטרה יש דילוג.
- 2822/7 (d.64), דפים 19-24 [פ 3390] טור אחד, 24 שורות. מלים ראשונות של הפסוק ותרגום.
- 2826/36 (d.63), דף 74 [פ 3213] טור אחד, 19 שורות. פסוק ותרגום.
- 2828/27 (e.75), דפים 59-60 [פ 3406] טור אחד רחב, 24 שורות בכתב צפוף. מלה ראשונה בפסוק ותרגום.
- 2851/14 (e.77), דפים 22-27 [פ 3413] טור אחד, 15 שורות. ניקוד וטעמים. פסוק ותרגום.
- d.41 על-פי ביכלר, עמ' 46 ואילך, כתב-יד זה כולל הפטרות מבר' כה, א עד בר' לו,א (?). ביכלר מתאר את ההפטרות לסדרים אלו על-פי כתב-יד זה ועל-פי אחרים, וקשה להסיק מדבריו מה בדיוק כלול בכתב-היד. לא מצאתי כל הפטרות בכתב-היד הקרוי כיום d.41 (2714, פ 3399), הכולל רק פיוטים.

ניו יורק, בית המדרש לרבנים:

- 470 (LUZKI 245), 5-6 [פ 5244] 11 שורות, כתב גדול, ניקוד וטעמים.
- 470, דפים 7-8 [פ 5244] שני דפים, טור רחב, 19 שורות, כתב הדוה. פסוק ותרגום. תואר על-ידי אדלר 'MS. of Haftaras of the E. N. Adler, (Triennial Cycle', *JQR* 8 [1895/6], pp. 528-529) ייתכן שהקטע הוא המשכו של אדלר 3590.
- 470, דף 9 [פ 5244] כולל רשימת הפטרות. פורסם על-ידי מאן, עמ' 572-574.
- אדלר 2103 [פ 23666] אוסף קטעים שונים, של הפטרות מבראשית.
- אדלר 2105,2 [פ 24296] מגילת הפטרות. תצלומה מופיע בקטלוג אדלר (E. N. Adler, *Catalogue of Hebrew MSS in the Collection of E. N. Adler*, (Cambridge 1921, Pl. 96).

אדלר 3590 (LUZKI 550) [פ 23820] דף אחד, פסוק ותרגומו. הוזכר על-ידי פריד, טקסטוס 6 (1968).

לנינגרד, אוסף אנטונין:

קאטן, 173 [פ 30230] קטע מספר ישעיה. הערה בשוליים על הפטרה.

עמ' 1, דפים רבועים קטנים, 12 שורות; שורה מסורה גדולה בתחתית; דומה T-S, B 17,12-18:7.

קיימברידג', אוסף טיילור-שכטר:

A 31,29 [פ 30230] קטע מספר ישעיה. הערה בשוליים על הפטרה.

A 42,2 [פ 3105] ארבעה דפים קרועים. באחרון קולופון משנת 926. בעמוד הקודם 'אני צמח בירכי אברהם הסופר... את המחזור הזה עשרים וארבעה...'. בדף שלפניו כותבי ספרי התנ"ך, סכום כל ספר וחציו. בשני הדפים הקודמים מאותו קונטרס — הפטרות: יוהכ"פ? — נח, ..יא-יג...; סוכות? — זכ' יד, ..יב-יג...; חנוכה — מל"א ח, סג-סו; חנוכה — מל"א ז,נא.. ח, ב-יא...; זכור — ..שמ"א טו,ז; פרה — יח' לו,כה...; החדש — ..מא,כו-מב,ג...; לדברי דיוויס, דפים אלו שייכים לספר ההפטרות הגדול B 17,38. תודתי לפרופ' יהלום, שבדק את כתב-היד, ואישר קביעה זו. ההפטרות לימים המיוחדים ב-B 17,38 מקומם בין דפי A 42,2.

6H 5,1 [פ 2934] תרגום הפטרות סוף דברים ואחר-כך של הפטרות ארבע פרשיות. ראה: פריד, הפטרות אלטרנטיבות, סיני סא, עמ' רפו, הערה 101. בסוף מופיעה הפטרת הסדר 'עוד נגע אחד' (שמ' יא, א). אולי זו הפטרה אלטרנטיבית שנרשמה בעמוד האחרון.

Misc 1.130 [פ 19640] פורסם על-ידי פריד (N. Fried, 'Some Further Notes on *Haftaroth* Scrolls', *Textus* 6 [1968], pp. 118-126) מגילת הפטרות המשלימה את T-S B 17,25.

Misc 3.108 [פ 19642] הערה על הפטרה נרשמה בשולי ספר ישעיה.

Misc 26.62 [פ 2949] מגילת הפטרות. הוזכרה אצל מאן-זנה, בכינוי 'CL'.

Misc 27.1,4 [פ 2950] הערות על הפטרות שנרשמו בשולי חומש בראשית. שלושה טורים. ניקוד, טעמים וקצת מסורה.

Misc 27.3,14 [פ 2950] שלושה טורים. ניקוד וטעמים.

NS 20.3 [פ 24712] סימון הפטרה בשולי מקרא.

NS 45.30 [פ 24943] שרידי שני דפים. 3 טורים. ניקוד, טעמים, מסורה קטנה. כוללים גם: שבת וחדוש: יח' מו, א-ז; זכור: שמ"א טו, ב-ט +טז,יב; פרה: יח' לו, כה-לג...; החדוש: ..מב, א-ה +מד,ו???. לא, יז-לב,ב +לג,כב; עשר תעשר: מל' ג, י-יז +כג; ויושע: שו' ה, א-כג.

NS 73.15 [פ 26015] הפטרות בשולי ספר בראשית. כנראה אותו כתב-יד כמו NS 74.27.

NS 74.27 [פ 26016] הפטרות בשולי ספר בראשית. שני טורים, ניקוד וטעמים.

NS 80.9 [פ 26016] לא מצאתי בסרט במכון לתצלומי כ"י ומובא ע"פ קטלוג דיוויס.

NS 80.14 [פ 26016] על-פי קטלוג דיוויס, כתב-היד מכיל הפטרות לשבתות הנחמה: יר' לט, ה-ז;

יש' מ, ב-ד; מט, יח; נא, יד-טז; נד, ג-ה. לדברי דיוויס, כתב-היד משלים את

B 17,38.

- NS 80.50 [פ 3092] דף קרוע, שלושה טורים, ניקוד וטעמים, בכתב הדור. הובא אצל פריד, הפטרות, סיני סא, עמ' רעג, בשם ב' ריצ'לר (ומכונה שם NS 80.20).
- NS 106.1 [ס 20799] פסוק ותרגום, הובא אצל פריד, טקסטוס 6 (1968), עמ' 124, בשם י' ייבין.
- NS 115.175 [פ 3980] דף אחד (כתוב מצדו האחד בלבד?), 23 שורות. ניקוד וטעמים.
- NS 161.302 [פ 4590] הערה על הפטרה שנרשמה בשולי ספר ישעיה.
- NS 172.169 [פ 4670] דף אחד משני צידיו. שני טורים. פסוק מנוקד ותרגום. זוהה על-ידי ב' לפלר.
- NS 172.166 [פ 4670] רשימת הפטרות בספר במדבר, כל סדר והתחלת הפטרתו. דף קטן הכתוב משני צדיו. זוהה על-ידי ב' לפלר.
- NS 208.30 [פ 4701] דף אחד משני צדיו. שתי הפטרות מספר שמות, מלה ראשונה בפסוק ותרגום. מר ב' אליצור הפנה אותי לקטע זה.
- NS 224.182 [פ 4730] רשימת הפטרות לספרי בראשית ושמות. צוינו התחלות הפטרות וסופיהן. רוב הפטרות בנות 3-6 פסוקים. מלות הקישור בערבית. הקטע זוהה על-ידי ב' לפלר.
- AS 66.68 [ס 34254] קרע ממגילת הפטרות. זוהה על-ידי ב' לפלר. ארבעה טורים, הצד השני חלק, הכתוב חופף בחלקו למגילת הפטרות B 17,25, ולכן אין זו אותה מגילה.
- Wm Bibl. 1,20a [ס 15200,169] [ויישע]: שו' ה, יד-לא; [עצרתה בתרייעשר ונכתב] בסדר ויזכר אלהים את נח (גם בשבועות וגם בסדר זה [בר' ה, א] מפטירין בחבקוק ג); [דברין] — בירמיה.
- קיימברידג', T-S B 17 [ס 30248] (בסוגריים: כינוי הקטע אצל מאן).
- (C6) 1 — טור אחד, 19 שורות. ניקוד. מלים ראשונות בפסוק ותרגום.
- (C42) 2; (C8) 3; 4-6; 7 (C35, C45?); 9 (C19) — שני טורים, 30-31 שורות. ניקוד וטעמים. פסוק ותרגום.
- 11 — טור אחד. קטן. 11 שורות בכתב גדול. פסוק ותרגום. מכאן ואילך — הפטרות בלבד ללא תרגום.
- (C15) 12 — 12 שורות מרובע. מסורה גדולה וקטנה.
- (C7) 15+14 — שני קרעים מאותו דף. שלושה טורים; ניקוד טעמים ומסורה. כתב מרושל.
- (C21?) 16; (C22) 17; 18 (C23) — טור אחד. קטן. ניקוד וטעמים; דומה לקטע 12.
- (C26) 19 — טור אחד, 13 שורות; ניקוד טעמים ומסורה. דומה לקודמיו בצורתו אך אינו זהה להם.
- 20 — 12 שורות. מרובע. אולי המשך של קטע 19.
- 21 — מרובע. 12 שורות. מסורה קטנה. לאחר הפטרת וזאת הברכה מצויה התחלה של הפטרה נוספת, כנראה לשבת ראש חדש (יח' מו, א...).
- (C3) 22 — שלושה טורים, ללא מסורה. 27-29 שורות. צפוף, מרושל. פורסם על-ידי אברהםס (I. Abrahams, 'A Group of Genesis Haftarah', *Festschrift. David Simonsen*, Copenhagen 1923, pp. 77-80).
- 23 — שלושה טורים, ניקוד וטעמים. פורסם ע"י אברהםס (I. Abrahams, 'Some Triennial Haftarah', (*Oriental Studies dedicated to Paul Haupt*, Baltimore & Leipzig 1926, pp. 1-2).
- 24 — שלושה טורים, 28 שורות. ניקוד וטעמים. דומה לקטע 22. בסוף הפטרות התורה הפטרה לשבת ר"ח: יח' מו, א-ב..
- 25 — מגילת הפטרות. פורסמה על-ידי פריד וייבין. טקסטוס 3 (1963), עמ' 121-129.
- (C27+C28) 26 — טור אחד, 13 שורות. כתב גדול. אולי המשך של קטע 19.

- (C20) 27 — טור אחד, 12 שורות.
- (C38+C24) 28 — טור אחד, 13 שורות. כנראה המשך של קטע 27.
- (C31) 30; 31 — שלושה טורים. ניקוד וטעמים. כתב הדור. משלימים את ספר הפטרות הגדול שבקטע 38.
- 32 — שלושה טורים, לפחות 27 שורות. כתב צפוף. דומה לקטע 22. לאחר הפטרות התורה: שו' ה, כג-לא; עצרתה: חב' ג, ג-יא + צפ' ג, כ; דברי: יר' א, א-י + ג, ד; שמעו: יר' ב, ד-יא + ד, ב; איכה: א, כא-כט + ד, ג; נחמו: מ, א-ט + מא, כז; ותאמר: מט, יד-כב + נב, ז; ענייה: נד, יא-נה, ב + נו, יט; אנכי אנכי: נא, יב-טו...
- (C17) 34 — שני טורים, 29 שורות. ניקוד וטעמים. פסוק ותרגום. דומה לקטעים 2-9, אך אינו זהה.
- (C5) 35 — כתובת בערבית: 'גמלה הדה תשלמהא' גדול. שלושה טורים.
- 36 — שלושה טורים, 21 שורות. ללא ניקוד וטעמים. ז לציון קרי. הפטרות באות כמעט תמיד ברצף ללא דילוג (השווה מקבילה לאותן הפטרות עם דילוגים בקטע 32).
- (C32+C33+C34) 37 — טור אחד, 13 שורות. ניקוד וטעמים. מסורה גדולה. דומה לקטע 19.
- (C11+C12+C13+C14) 38 — הקובץ הגדול ביותר, הכולל כמעט את כל התורה — קטעים מכל דף. שלושה טורים. כתב הדור. לאחר הפטרות התורה: [החודש]: מב, ג-ה...; פסח: יה' ה, י-יב...; פסח: יט, [א]..ב-יא..כד-כה; שבועות: חב' ג, א..יג-יט...; [שבתות הפורענות]: יר' א, א-ח...; יר' ב, ז-ז...; יר'..לח, כח-לט, ג-ה...; [שבתות הנחמה]: נחמו: מ, א-ב...; [ותאמר]: מט, טו-יט..כא+כג...; אנכי: נא, יב-יד...; רני: נד, ב-ג...; קומי: ס, ב-ד...; שוש: סב, ד-ה... שבת...כה אמר" (כנראה שבת ר"ח: יח' מו, א...); יר' ז, ז-ח..יא-יד...; מלאכי ג, כב-כג כתוב בצורת 'מקצר ועולה', ככל הנראה אין זו הפטרה, אלא פסוקי הסיום של הנביאים, שמטרתם לשוות לספר הפטרות סיום כשל ספר נביאים.
- (C9) 39 — יפה. שלושה טורים, 23 שורות. בהפטרות שמות סימן סדר ליד כז, ג.
- 40 — קטוע. 24 שורות? דומה לקטעים 22 ו-ר.